

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік і аналіз виробничих запасів на кондитерській фабриці на
ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0712-оа-дн
спеціальності 071 облік і оподаткування
освітньої програми облік і аудит

О.М. Гула

Керівник: к.е.н., доцент Гринь В.П.

Рецензент: к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
« ____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Гулі Олексію Миколайовичу

1. Тема роботи: Облік і аналіз виробничих запасів на кондитерській фабриці на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» керівник роботи Гринь Вікторія Петрівна, к.е.н., доцент, затверджені наказами ЗНУ від 01.05.2023 р. № 650-с, від 18.09.2023 №1446-с.
2. Строк подання студентом роботи 12 лютого 2024 р.
3. Вихідні дані до проекту (роботи) Фінансова та податкова звітність підприємства, законодавчі та нормативні акти України, первинні документи підприємства, статистичні матеріали.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їй належить розробити): уточнити економічну сутність виробничих запасів як об'єкта обліку; опрацювати класифікацію виробничих запасів для обліково-аналітичної системи обліку на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»; розробити структурний перелік використовуваних виробничих запасів за їх однорідними ознаками; проаналізувати існуючий порядок обліку виробничих запасів на підприємстві та з урахуванням специфіки галузі запропонувати відкриття аналітичних рахунків і субрахунків до Плану рахунків бухгалтерського обліку; удосконалити методика визначення оптимальних обсягів потреб у виробничих запасах з урахуванням галузевої специфіки виробництва.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 14 рис., 20 табл., 19 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Гринь В.П.	14.08.2023 р.	14.08.2023 р.
2	к.е.н., доцент Гринь В.П.	18.09.2023 р.	18.09.2023 р.
3	к.е.н., доцент Гринь В.П.	30.10.2023 р.	30.10.2023 р.

7. Дата видачі завдання: 20.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	серпень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	вересень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	жовтень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	листопад 2023	виконано
6.	Написання висновків	грудень 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	січень 2024	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	лютий 2024	виконано

Студент _____
(підпис)

О.М. Гула

Керівник роботи _____
(підпис)

В.П. Гринь

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 106 с., 3 розділи, 20 табл., 14 рис., 19 формул, 79 джерел, 1 додаток.

ЗАПАСИ, ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ, ОБОРОТНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, НОРМУВАННЯ, ABC МОДЕЛЬ, МОДЕЛЬ ОПТИМАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ПОСТАВКИ

Об'єктом дослідження є процес управління виробничими запасами на підприємствах кондитерської галузі.

Мета дослідження полягає в удосконаленні теоретичних положень, методики та організації бухгалтерського обліку й економічного аналізу виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС».

Методи дослідження – загальнонаукові методи та емпіричні прийоми дослідження: методи аналогії, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, герменевтики, методи теоретичного узагальнення, систематизації, абстрагування, групування, розрахунково-аналітичні методичні прийоми, методи економічного аналізу, монографічний метод та логічні методи економічного аналізу, графічний метод, абстрактно-логічний метод та метод причинно-наслідкових зав'язків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо бухгалтерського обліку й економічного аналізу виробничих запасів на підприємстві.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- уточнено сутність поняття «виробничі запаси»;

– систематизовано досліджуваний об'єкт обліку за класифікаційними ознаками як регулярністю застосування, період наявності на підприємстві, функціональне призначенням у господарській діяльності;

– удосконалено методику обліку виробничих запасів через деталізацію господарських операції відповідно до галузевих особливостей та доповнення функціонального робочого плану рахунків субрахунками першого та другого порядку для обліку виробничих запасів, які базуються на їх змістовному наповненні;

– надано рекомендації щодо обрання методів оцінки зворотніх відходів виробництва відповідно до специфіки галузі;

– удосконалено методику визначення оптимальних обсягів потреб досліджуваного підприємства у виробничих запасах з урахуванням галузевої специфіки виробництва.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити рівень обліково-аналітичної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень її користувачами.

SUMMARY

Qualifying work contains 106 pp., 3 sections, 20 tab., 14 fig., 19 formulas, 79 references, 1 applications.

INVENTORIES, MANUFACTURING INVENTORIES, TURNOVER, EFFICIENCY, RATING, ABC MODEL, OPTIMAL DELIVERY LOT MODEL

The object of the study is the process of managing production stocks at enterprises of the confectionery industry.

The purpose of the study is to improve the theoretical provisions, methodology and organization of accounting and economic analysis of production stocks at LLC NAUKOVO-VYROBNYCHA FIRMA AVENSIS.

Research methods - general scientific methods and empirical methods of research: methods of analogy, analysis, synthesis, induction, deduction, hermeneutics, methods of theoretical generalization, systematization, abstraction, grouping, computational and analytical methodological techniques, methods of economic analysis, monographic method and logical methods of economic analysis, graphic method, abstract-logical method and method of cause and effect relationships.

The scientific novelty of the obtained results lies in the substantiation of theoretical and methodological provisions and the development of practical recommendations for accounting and economic analysis of production stocks at the enterprise.

In the process of research, the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty:

- the essence of the concept of «production stocks» has been clarified;
- systematized the researched accounting object according to classification features such as regularity of use, period of availability at the enterprise, functional

purpose in economic activity;

- the method of accounting for production stocks has been improved due to the detailing of business operations in accordance with the specifics of the industry and the addition of the functional work plan of accounts with sub-accounts of the first and second order for accounting for production stocks, which are based on their meaningful filling;

- recommendations were provided regarding the selection of methods for evaluating returnable production waste in accordance with the specifics of the industry;

- the method of determining the optimal volumes of the needs of the investigated enterprise in production stocks, taking into account the specifics of the production industry, was improved.

The practical application of the recommendations proposed by the author will increase the level of accounting and analytical information necessary for management decisions by its users.

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ЗУ – Закон України

КМУ – Кабінет міністрів України

ТТН – товарно - транспортна накладна

МШП – малоцінні швидкозношувані предмети

ПМП – планування матеріальних потреб

ЕРЗ – економічний розмір замовлення

тис. грн. – тисяч гривень

тис. т. – тисяч тон

грн. – гривень

рис. – рисунок

таб. – таблиця

чол. – чоловік

і т.д. – і так далі

% - відсотки

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

СКРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ВСТУП 11

РОЗДІЛ 1 ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ У ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ

1.1 Економічна сутність виробничих запасів..... 16

1.2 Класифікація виробничих запасів для цілей обліку і аналізу..... 27

1.3 Моделі і методи управління виробничими запасами на підприємстві. 34

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО – МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

2.1 Організаційно – економічна характеристика підприємства..... 44

2.2 Документальне оформлення операцій з надходження і вибуття
виробничих запасів..... 55

2.3 Синтетичний і аналітичний облік виробничих запасів..... 60

2.4 Проблеми обліку виробничих запасів та шляхи його удосконалення
на досліджуваному підприємстві..... 66

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

3.1 Аналіз стану виробничих запасів..... 70

3.2 Аналіз ефективності використання виробничих запасів..... 76

3.3 Оптимізація параметрів моделі прогнозу замовлення виробничих
запасів..... 80

ВИСНОВКИ	95
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	98
ДОДАТОК А Організаційна структура ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС».....	106

ВСТУП

Важливим фактором успішного функціонування підприємств є ефективність використання виробничих запасів як невід'ємної складової безперервності виробничих процесів. Підприємство самостійно визначає потрібну їх кількість для виробництва продукції. У такому контексті виникає необхідність розроблення дійового механізму, здатного координувати процеси обліку й аналізу надходження, наявності, використання та вибуття виробничих запасів. Призначення даного механізму полягає у відображенні процесів забезпечення виробничими запасами, застосуванні такого методу оцінки вартості виробничих запасів, який найкраще відповідає обліковій політиці підприємства.

Серед вирішення виробничо-господарських проблем особливе місце займає облік виробничих запасів й аналіз ефективності їх використання. У працях відомих вітчизняних вчених, зокрема М. Г. Белопольського, М. І. Бондаря, Ф. Ф. Бутинця, Н. І. Верхоглядової, А. М. Герасимовича, С. Ф. Голова, З. В. Гуцайлюка, А. Г. Загороднього, М. В. Кужельного, С. О. Левицької, В. Г. Лінника, С. В. Калабухової, Л. М. Кіндрацької, Я. Д. Крупки, Ю. А. Кузьмінського, Є. В. Мниха, Л. В. Нападовської, А. В. Озеран, А. Ф. Павленка, О. А. Петрик, М. С. Пушкаря, Й. М. Петровича, В. С. Савчука, С. В. Свірко, В. В. Сопка, Н. М. Ткаченко, О. Й. Хомина, Р. Л. Хом'яка, М. Г. Чумаченка, В. А. Шевчука, В. Г. Швеця досліджено широке коло питань, пов'язаних з методологічними та методичними підходами до організації обліку й аналізу раціонального використання виробничих запасів.

В опублікованих наукових працях вітчизняних дослідників розглянуто проблеми оцінки рівня матеріально-технічного забезпечення, виконання запланованих обсягів виробництва продукції, розроблення і дотримання рецептур, виявлення чинників зниження норм витрат, резервів економії

виробничих запасів.

Разом з тим, значне коло питань як у теоретико-методологічному, так і в суто практичному плані щодо обліку й аналізу виробничих запасів на підприємствах залишаються не розкритими. Не чітко опрацьована на даний час система нормування виробничих запасів за цільовим призначенням; має місце невідповідність вимогам нормативно-правової бази. При відображенні в обліку виробничих запасів відсутня галузева методична база з обліку і аналізу виробничих запасів; необґрунтована методика оцінки ефективності вітчизняного кондитерського виробництва та визначення шляхів зниження матеріаломісткості продукції; недосконалою є методика організації раціонального забезпечення підприємства виробничими запасами.

Дослідження обліку виробничих запасів та аналізу їх використання дає змогу мінімізувати витрати виробництва для забезпечення стійкого фінансового стану підприємства та підвищення якості продукції. З урахуванням зазначеного розробка теоретичних і методичних засад щодо оцінки виробничих запасів, обліку й аналізу їх використання на підприємстві ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» є об'єктивною необхідністю, що обумовило вибір теми дипломної роботи, та її логічно-структурної побудови.

Метою кваліфікаційної роботи є удосконалення теоретичних положень, методики та організації бухгалтерського обліку та економічного аналізу виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС».

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- уточнити економічну сутність виробничих запасів як об'єкта обліку;
- опрацювати класифікацію виробничих запасів для обліково-аналітичної системи обліку на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»;
- розробити структурний перелік використовуваних виробничих запасів за їх однорідними ознаками;

– проаналізувати існуючий порядок обліку виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» та з урахуванням специфіки галузі запропонувати відкриття аналітичних рахунків і субрахунків до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій для обліку виробничих запасів і витрат на їх заготівлю та придбання;

– на основі застосування економіко-математичних методів аналізу удосконалити методіку визначення оптимальних обсягів потреб кондитерського підприємства у виробничих запасах з урахуванням галузевої специфіки виробництва.

Об'єктом дослідження є процес управління виробничими запасами на підприємствах кондитерської галузі.

Предметом дослідження є комплекс методичних та організаційних положень бухгалтерського обліку й економічного аналізу виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС».

Для досягнення поставленої мети були використані загальнонаукові методи та емпіричні прийоми дослідження. Методи аналогії, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, герменевтики застосовано для дослідження сутності виробничих запасів та формулювання визначення даного поняття. Методи теоретичного узагальнення, систематизації, абстрагування, групування дали можливість удосконалити класифікацію виробничих запасів для цілей обліку і аналізу. Розрахунково-аналітичні методичні прийоми, методи економічного аналізу використовувалися при проведенні аналізу стану виробничих запасів та ефективності їх використання, а також при розробці оптимізаційних параметрів моделі прогнозу замовлення виробничих запасів на підприємстві. Монографічний метод та логічні методи економічного аналізу були застосовані для дослідження господарської діяльності підприємства, графічний метод – для побудови діаграм, таблиць і схем, абстрактно-логічний метод та метод причинно-наслідкових зав'язків – в процесі теоретичного узагальнення й формування висновків.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- уточнено сутність поняття «виробничі запаси» як складової частини предметів праці, які приймають участь у виготовленні продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі, споживаються протягом одного виробничого циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевого продукту;

- систематизовано досліджуваний об'єкт обліку за класифікаційними ознаками як регулярністю застосування, період наявності па підприємстві, функціональне призначенням у господарській діяльності, що дозволило визначити номенклатуру виробничих запасів з урахуванням специфіки галузі, що сприяє створенню належних умов для побудови обліку й аналізу виробничих запасів у структурних підрозділах підприємства;

- удосконалено методику обліку виробничих запасів через деталізацію господарських операції відповідно до галузевих особливостей та доповнення функціонального робочого плану рахунків субрахунками першого та другого порядку для обліку виробничих запасів, які базуються на їх змістовному наповненні, що дозволяє охопити всі виробничі запаси на підприємстві за джерелами надходження, господарськими процесами, поточним обліком і контролем;

- надано рекомендації щодо обрання методів оцінки зворотних відходів виробництва відповідно до специфіки галузі з метою формування розділу облікової політики підприємства;

- удосконалено методику визначення оптимальних обсягів потреб досліджуваного підприємства у виробничих запасах з урахуванням галузевої специфіки виробництва, що дозволяє досягти синергетичного ефекту, підвищити ефективність використання коштів на замовлення і зберігати виробничі запаси, тим самим вчасно забезпечити виробничий процес з мінімальними витратами.

Інформаційною базою дослідження обрано ТОВ «НАУКОВО-

ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС».

Теоретичною та методичною основою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи, інструктивні та методичні матеріали, матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, статистично-аналітична інформація, фінансові, управлінські звіти та первинна документація ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС», наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, практиків з організації та методики обліку й аналізу виробничих запасів, результати особистих досліджень автора щодо методичного й організаційного забезпечення обліку та аналізу виробничих запасів, а також наукова інформація, що має форму недрукованої продукції і розміщена у світовій комп'ютерній мережі Інтернет.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити рівень обліково-аналітичної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень її користувачами.

Отримані результати дослідження спрямовані на спрямовані на вирішення проблем обліку та ефективного використання виробничих запасів на досліджуваному підприємстві.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію на X Міжнародній науково-практичній конференції «Problems and prospects of modern science and education» (12-15 березня 2024 р., м. Стокгольм, Швеція) та XI Міжнародній науково-практичній конференції «Quality management in education and industry: experience, problems and prospects» (18-20 березня 2024 р., Флоренція, Італія).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 79 сторінці друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ У ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ

1.1 Економічна сутність виробничих запасів та методи їх оцінки

Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються товарно-виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Товарно-виробничі запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси.

Класифікація економічних (виробничих) ресурсів наведено на рисунку 1.1.

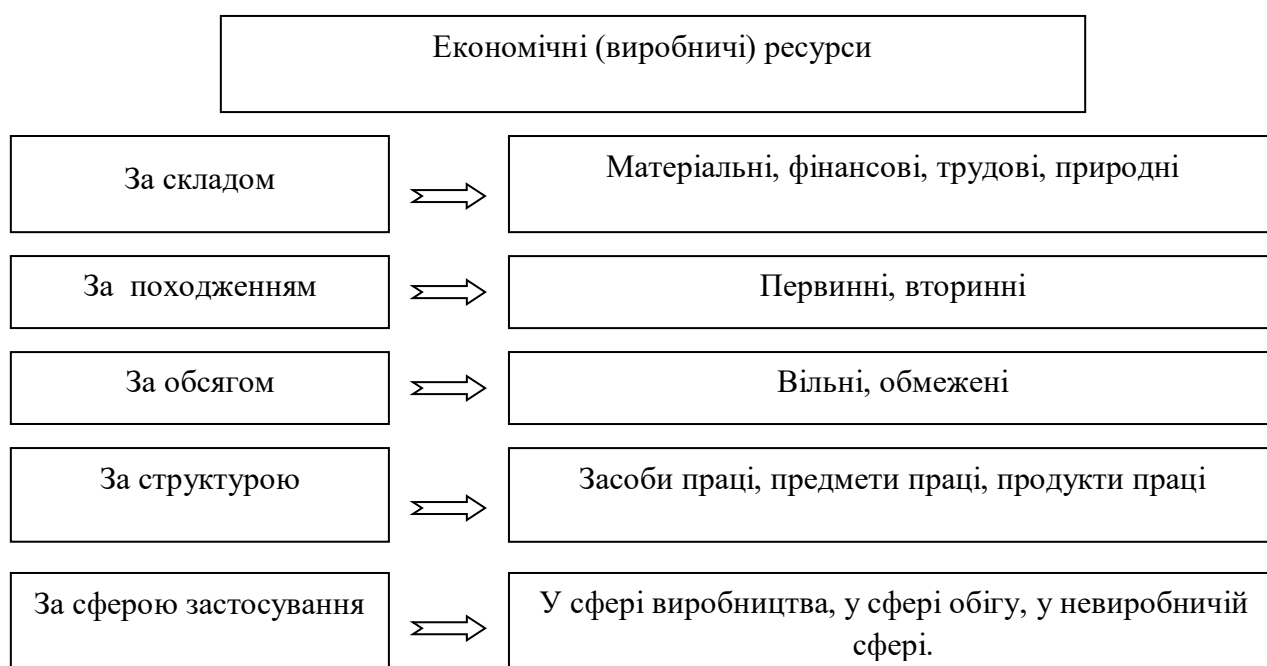

Рисунок 1.1 – Класифікація економічних ресурсів

Місце товарно – виробничих запасів у складі економічних ресурсів наведено на рисунку 1.2.

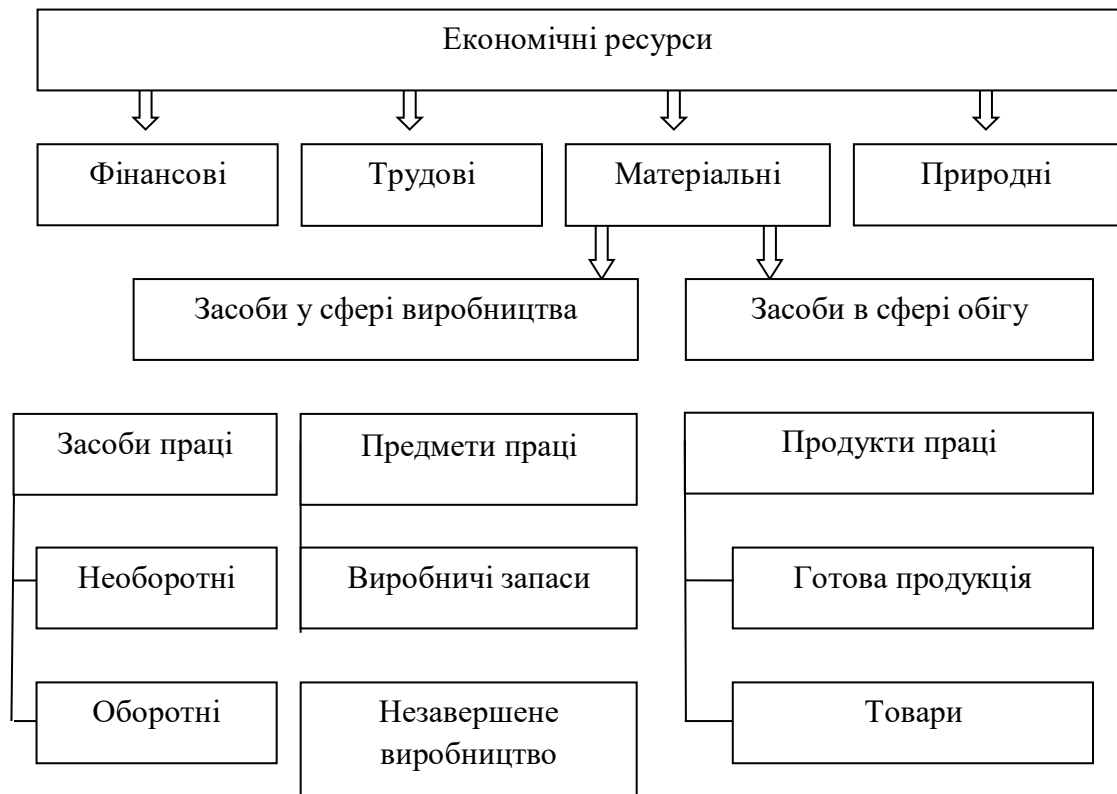

Рисунок 1.2 – Місце виробничих запасів у складі економічних ресурсів

Виробничі запаси являються складовою оборотних коштів підприємства, які класифікуються за трьома ознаками:

- залежно від участі їх у кругообігу коштів;
- за методами планування, принципами організації та регулювання;
- за джерелами формування.

Відповідно до першої ознаки оборотні кошти поділяються на оборотні кошти у сфері обігу виробництва і у сфері обігу. Елементний склад оборотних коштів наведена на рисунку 1.3

В обліковій літературі зустрічаються багато різних понять, пов'язаних із запасами, проте, слід врахувати, що кожне з них має власне тлумачення. Так, в обліковій літературі часто застосовуються поняття «виробничі

запаси», замінене поняттям «матеріали». Деякі автори при визначенні поняття «матеріальні оборотні активи» застосовують термін «цінності».

Рисунок 1.3 – Елементний склад оборотних коштів підприємства

Однак, поняття «цінність» є описовою категорією, ознакою, якісним показником, що характеризує запаси як економічні елементи, які мають користь для їх власника і можуть принести йому економічні вигоди.

Запаси відносять до складу оборотних активів, тому що вони можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу.

Застосування терміну «матеріально-виробничі запаси» пов'язано з

певними суперечливими моментами, адже матеріальними запасами є не тільки предмети праці, але й засоби праці. Тому це поняття є ширшим, оскільки охоплює усі активи, що мають матеріальну форму та використовуються у виробничому процесі.

Терміни «товарно-матеріальні активи» і «товарно-матеріальні запаси» не досить прийнятні для застосування з причини охоплення ними активів, що мають матеріальну форму, які можуть бути як оборотними, так і необоротними. При цьому акцент робиться на можливість продажу таких активів.

Термін «товарно-виробничі запаси» найбільшою мірою відображає характерні властивості матеріальних елементів виробництва, основне призначення яких – обробка у процесі виробництва, формування основи виробів, при цьому враховується можливість перебування їх у складі резервів у вигляді виробничих запасів на складі або готових виробів (товарів), що перебувають на складах [13, с. 171].

Поряд з цим не можна не враховувати існування терміну «запаси», який згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», об'єднує основні складові оборотних матеріальних активів [47]. Використання цього терміну викликає певні протиріччя, які пов'язані із його тлумаченням в обліковій літературі. Так більшість авторів під терміном «запаси» розуміють резерв матеріальних ресурсів, які не використовуються в поточній діяльності підприємства і призначені для забезпечення безперервності процесу виробництва, зберігання на випадок необхідності. Тобто поняття «запаси» є досить специфічним. Не дивлячись на те, що термін «товарно-виробничі запаси» є найбільш прийнятним у застосуванні термін «запаси» набув широкого вжитку.

Сопко В. В. пояснює виробничі запаси як накопичення ресурсів, що перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва Він вважає, що запаси – це сукупність матеріальних благ, вироблених невідомо для чого й кого, які навряд чи колись взагалі будуть

використані за призначенням. А відбувається це тому, що ці запаси заготовляв, зберігає зовсім не той, хто їх у майбутньому споживатиме. Основним завданням збільшення ефективності промислового виробництва має стати не орієнтація на обсяги виробництва, а на ринковий попит. Тобто ринкова система має ґрунтуватись на принципі «виробляти те, що продається» [59, с. 259].

Бондар І. Ю. і Чаюн І. Ю., виділяють виробничі запаси, як матеріальні ресурси необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, які зберігаються на складах або в інших місцях з метою їх наступного використання [11, с. 23].

Бутинець Ф. Ф. під сутністю виробничих запасів розуміє все те, що завезено на склади підприємства і ще не вступило в першу стадію обробки, тобто частина сукупних запасів, призначених для виробничого споживання [13, с. 180].

Лень В. С. визначає виробничі запаси як предмети праці, підготовлені для запуску у виробничий процес; складаються вони з сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, тари і тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів. [43, с. 156].

Голов С. Ф. вважає, що виробничі запаси – це засоби виробництва, які знаходяться в складах суб'єкта господарювання і необхідні для забезпечення безперервного виробничого процесу, причому це лише ті предмети праці, які ще не задіяні у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму [18, с 98].

Білова Н., Дзюба Н., Хмелевський І. зазначають, що виробничі запаси – це «різні речові елементи виробництва, які повністю споживаються в кожному циклі і всю свою вартість переносять на вартість виробленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг» [8].

У підручниках з економіки автори дають такі визначення виробничим

запасам: так Корягін М. В. визначає виробничі запаси як предмети праці, підготовлені для запуску у виробничий процес; складаються вони з сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних полуфабрикатів і комплектуючих виробів, тари і тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів [38 с. 85].

Склад виробничих запасів на кожному підприємстві залежить, від сфери його діяльності. Так на промислових підприємствах основними видами запасів є виробничі запаси.

Дослідивши визначення «виробничі запаси», різних наукових вчених найбільш оптимальним, на нашу думку, є наступне визначення, виробничі запаси – це складова частина предметів праці, які приймають участь у виготовленні продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі, споживаються протягом одного виробничого циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевого продукту.

Для ефективного управління виробничими запасами необхідно на всіх рівнях розробити дієву політику ведення обліку виробничих запасів, який виступає інформаційною базою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Тому оцінка запасів відіграє значну роль при формуванні облікової політики підприємства. Важливим в оцінці запасів є принцип обачності, який передбачає застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки запасів, що повинні запобігати завищенню оцінки активів.

Завдяки дії принципу безперервності оцінка запасів підприємства здійснюється виходячи з припущення. Що його діяльність триватиме й надалі.

Оцінка запасів на підприємстві, враховуючи вимоги НП(С)БО 9 «Запаси», здійснюється на трьох етапах їх руху:

- при надходженні запасів;
- при вибутті запасів;
- на дату складання балансу.

Первісна вартість запасів визначається залежно від способу їх надходження на підприємство. Запаси можуть надходити на підприємство в результаті:

- придбання за грошові кошти та їх еквівалентів;
- виготовлення;
- передачі засновниками (учасниками) підприємства в якості внеску до статутного капіталу;
- безоплатної передачі;
- обміну на інші запаси.

При надходженні запасів на підприємство їх первісна вартість формується таким чином (рис. 1.4)

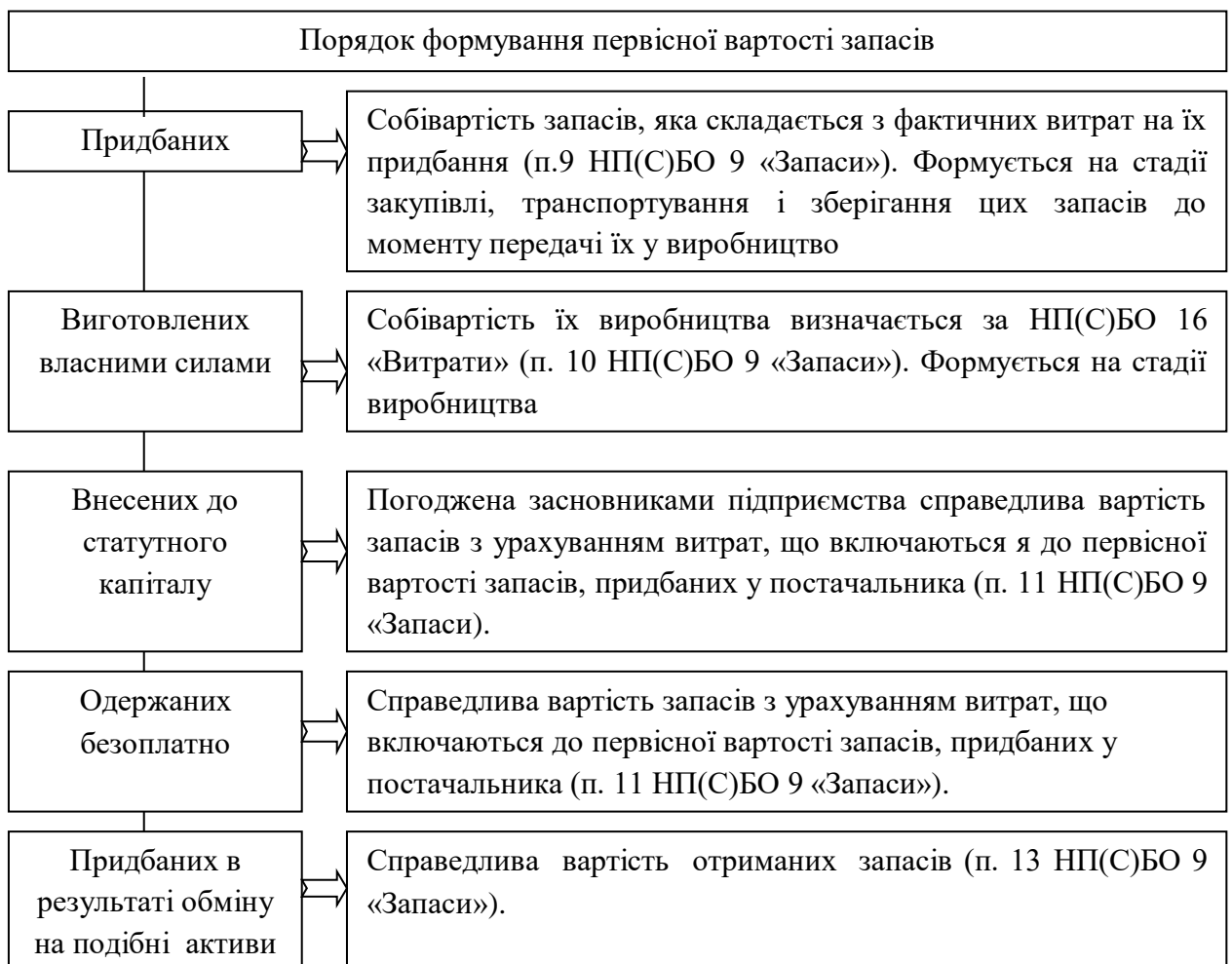

Рисунок 1.4 – Порядок формування первісної вартості запасів

При відпуску запасів у виробництво, продаж та іншому вибутті згідно з п. 16 НП(С)БО 9 їх оцінка здійснюється за одним з наступних методів (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1 – Оцінка запасів при їх вибутті

№ з/п	Метод оцінки запасів	Характеристика методу
1	Ідентифікована собівартість	Передбачає особливе маркування кожної одиниці запасів, що дозволяє в будь – який момент часу визначити вартість, а також встановити дату витрачання кожної одиниці певного виду, собівартість витраченого запасу та вартість запасів, що залишилися.
2	Середньозважена собівартість	Проводиться за кожною одиницею запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця та вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця й одержаних у звітному місяці запасів
3	ФІФО	Базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, в якій вони надходили на підприємство відображені в бухгалтерському обліку, тобто запаси які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів
4	Нормативних затрат	Оцінка полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін.
5	Ціна продаж	Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо інші методи оцінки вибуття запасів не виправдані) підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари.

Підприємство має право застосовувати одночасно декілька методів оцінки, проте, існує наступне обмеження: для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується виключно один з наведених методів. Тому на думку Бегун С. І. допустима ситуація, коли в обліку підприємства різні запаси оцінюватимуться по-різному, якщо є можливість підтвердити різницю

в умовах їх використання [5].

Вибір методу оцінки є елементом облікової політики підприємства та не підлягає змінам без вагомих підстав. В обліковій політиці поряд з цим,, визначаються порядок обліку випуску готової продукції, порядок списання вартості при передачі в експлуатацію МШП тощо. Постійне застосування підприємством обраної облікової політики забезпечується завдяки дії принципу послідовності.

Підприємство обирає метод оцінки вибуття запасів з урахуванням інтересів користувачів звітності. Обрані методи оцінки розкриваються у Примітках до річної фінансової звітності за вимогам НП(С)БО 9 «Запаси».

Більш детально зупинимося на згаданих методах оцінки з урахуванням того, що конкретний механізм використання того чи іншого методу оцінки вартості запасів залежить від прийнятої на підприємстві системи обліку запасів.

Метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці продукту застосовується при списанні запасів, які не підлягають заміні іншими запасами, що є на підприємстві, або запасів, які відпускаються для виконання спеціальних замовлень і проектів.

При застосуванні цього методу рух вартості запасів співпадає з їх фактичним рухом, тому вартість відпущених запасів та їх залишків обліковується за їх фактичною вартістю. Цей метод є особливо ефективним при використанні комп'ютерних технологій обліку запасів, пристрій зчитування штрихових кодів (при маркуванні товарів), коли кожна одиниця має специфічні, властиві тільки їй характеристики, тобто запаси не є однорідними за своїми споживчими якостями. Проте, можливість застосування такого методу на практиці обмежена причинами різноманітності номенклатури та великої кількості однакових запасів. У результаті використання цього методу однакові запаси обліковуються за різною вартістю, що не завжди зручно. Залежно від того, який саме з однакових запасів використовуватиме підприємство, прибуток буде

змінюватися відповідно до первісної вартості кожного запасу.

Метод середньозваженої собівартості застосовується окремо для кожної сукупності відображених в облік запасів, однакових за призначенням і споживчими характеристиками.

Алгоритм розрахунку середньої вартості одиниці запасу протягом періоду визначається залежно від методу, що застосовується для обліку запасів. Середня вартість одиниці запасів може розглядатися, як за звітний період при періодичному обліку списання запасів), так і після кожного наступного надходження (при безперервному веденні обліку списання запасів).

Для розрахунку ціни вибуття при періодичній оцінці беруться до уваги всі дані з надходження запасів за звітний період, а при постійній – лише дані за період, що передував даті останнього вибуття запасів.

Цей метод можна застосовувати для оцінки взаємозамінних запасів, при списанні яких не потрібно проводити ідентифікацію (на відміну від попереднього методу). Недоліком вказаного методу є складність визначення середньої ціни в умовах, коли виробничі запаси надходять або витрачаються щоденно. За постійної системи обліку запасів при застосуванні методу середньозваженої собівартості вартість запасів, то знову надійшли. І осереднюється з вартістю наявних запасів. У результаті цього одержується нібито одна партія за однією обліковою ціною, яка визначається, як відношення загальної вартості запасів до їх загальної кількості.

Перевага методу оцінки за середньозваженою собівартістю полягає у тому, що оцінку вартості відпущених запасів та їх залишків можна отримати одразу в момент здійснення операції, що дає об'єктивну інформацію про вартість запасів і практично не дозволяє здійснювати маніпуляції з цифрами. Але це досягається за рахунок великого обсягу роботи. Крім того, оцінка залишків матеріалів собівартості готової продукції не є абсолютно об'єктивною.

При періодичному обліку запасів, що найчастіше застосовується на

практиці, при використанні методу середньозваженої собівартості робиться припущення, яке спрощує реальну картину руху запасів усі запаси надійшли та відпущені в один і той же час – у кінці звітнього періоду. Застосування методу середньозваженої собівартості в умовах періодичної оцінки запасів означає, що вартість придбаних протягом звітнього періоду запасів необхідно розділити на їх загальну кількість, отримавши таким чином середню ціну.

Метод ФІФО (першими відпускаються запаси, що надійшли раніше базується на хронології надходження, тобто на припущенні, що одиниці запасів, які були придбані першими, продаються чи використовуються першими, що запобігає їх псуванню, а також, що грошова одиниця є стабільною.

Одиниці, які залишаються в запасах на кінець періоду, оцінюються за цінами останніх надходжень товарів.

Даний метод найчастіше застосовується для таких видів запасів як фрукти, овочі та інші продукти харчування, коли перші запаси, що надійшли повинні реалізовуватися у першу чергу, щоб уникнути збитків від їх псування.

При постійному обліку вартість витрачених запасів розраховують виходячи з їх загальної вартості безпосередньо при витрачанні чергової партії. Собівартість проданих запасів визначається шляхом додавання вартості використаних при їх збуті.

При застосуванні цього методу рух вартості запасів у точності не співпадає з їх рухом у натуральному вираженні, але наближається до нього, причому, чим частіше здійснюється придбання витрачання запасів, тим точнішим є це наближення.

Метод нормативних затрат використовується на підприємствах промисловості зі складною технологією, а також у сезонних галузях матеріальною виробництва. Запасами, для яких застосовується метод нормативних затрат, є незавершене виробництво та готова продукція.

Для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до

фактичних норм витрат повинні регулярно перевірятися і переглядатися ціни. На практиці такий метод застосовується не часто через складний механізм включення матеріальних витрат (запасів) до собівартості продукції:

- встановлення норм витрат запасів на кожен вид продукції;
- встановлення згідно з визначеними нормами витрат і цін запасів кошторисних ставок на одиницю продукції, які періодично переглядаються відповідно до змін норм витрат запасів або цін.

Метод оцінки за цінами продаж застосовується підприємствами роздрібною торгівлі з використанням середнього відсотку торгової націнки на товари. Цей метод оцінки застосовують підприємства, які мають значну номенклатуру товарів, що змінюється, з приблизно однаковим рівнем торгової націнки. причому в тих випадку, застосування інших методів оцінки вибуття запасів є невиправданим.

Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і схемою торгової націнки на ці товари. Середній відсоток торгової націнки визначається діленням гуми залишку торгових націнок на початок звітнього місяця і торгових націнок у продажній вартості товарів, отриманих у звітному місяці, на суму продажної (роздрібною) вартості залишку товарів на кінець звітнього місяця та продажної (роздрібною) проданих у звітному місяці товарів (НП(С)БО 9 «Запаси») [47].

1.2 Класифікація виробничих запасів для цілей обліку і аналізу

Класифікація кожного явища є дуже важливою ланкою, оскільки від її правильності буде залежати і правильність використання цього явища. Основоположна класифікація запасів закладена в законодавстві, а саме в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і

господарських операцій підприємств і організацій. Тому, на нашу думку, доцільно було б зупинитись докладніше на цій класифікації.

Відповідно до чинного Плану рахунків виробничі запаси групують так, як подано на рисунку 1.5

Рисунок 1.5 – Класифікація виробничих запасів

Щодо технологічного процесу сировину і матеріали поділяють на основні та допоміжні. Слід також пам'ятати, що такий поділ можливий тільки для конкретного підприємства. Це пов'язано з тим, що той самий матеріал на одному підприємстві може бути віднесений до складу основних матеріалів, а на іншому – до допоміжних. Основні матеріали при цьому є основою виробленого продукту, тобто його головною субстанцією. Допоміжні матеріали необхідні для виробничого процесу, щоб надати продукту певних властивостей або зовнішнього вигляду. Традиційно до допоміжних

матеріалів відносять матеріали, які використовують для роботи технологічного обладнання (змащувальні, мастила), для господарських потреб і поточного ремонту (цвяхи, фарби, електролампочки), для канцелярських потреб (папір, бланки документів і реєстрів, ручки тощо), для медичного обслуговування (різноманітні медикаменти, бинти). До допоміжних матеріалів також належить брухт, отриманий від ліквідації основних засобів та МШП.

Використання сировини та матеріалів у виробництві часто призводить до появи відходів. Особливістю технологічного процесу є те, що до складу допоміжних матеріалів відносять зворотні відходи, які виключаються зі складу витрат виробництва на сировину і матеріали. Під зворотними відходами розуміють залишки сировини, що утворюються у процесі її перетворення в готову продукцію та втратили повністю або частково свої споживчі якості.

Представлена класифікація виробничих запасів містить купівельні напівфабрикати, які представляють собою вироби, виготовлені іншими підприємствами і призначені для виготовлення певних продуктів. Для промислових підприємств, зазвичай, цей вид виробничих запасів майже збігається з допоміжними матеріалами. Для узагальнення інформації у обліку для напівфабрикатів призначено субрахунок 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби».

Значну питому вагу в загальних витратах матеріалів на підприємствах має паливо, яке придбавають чи заготовляють та використовують для потреб виробництва:

- технологічних, що зумовлює якісну зміну матеріалів у деяких технологічних операціях при виготовленні продукції;
- енергетичних, що сприяє виробленню теплової енергії (опалення печей, котлів тощо);
- господарських – опалення виробничих приміщень, цехів тощо.

В процесі виробництва використовують паливо і енергію як «власну»,

яку відносять відразу до собівартості продукції, так і залучену від сторонніх організацій, що оплачується згідно з встановленими тарифами. В обліку для узагальнення інформації про рух палива призначено субрахунок 203 «Паливо». Підприємства використовують паливо і енергію не тільки на технологічні потреби, а й для господарських та енергетичних потреб. Тому доцільним є застосування допоміжних субрахунків для накопичення облікової інформації про споживання палива із подальшою їх деталізацією.

Для пакування готової продукції для підприємств необхідними складовими є тара й тарні матеріали, до яких належать як порожні пакувальні матеріали, так і ті, що перебувають під матеріалами і готовою продукцією (пляшки, ящики, мішки). За призначенням у виробничому процесі тару поділяють на дві групи: багаторазового і одноразового використання. До першої групи належить тара, призначена для виробничих або господарських потреб; до другої – тара одноразового використання, яка не виокремлюється і входить до собівартості готової продукції. Традиційно облік тари вели у складі основних засобів або малоцінних предметів залежно від строку їх служби. Із впровадженням нового Плану рахунків облік тари ведуть на окремому субрахунку 204 «Тара й тарні матеріали», де відображують наявність і рух усіх видів тари, крім тари, яку використовують як господарський інвентар, а також матеріали й деталі для виготовлення і ремонту тари (деталі для збирання ящиків, бочкова клепка тощо).

До складу виробничих запасів включають запасні частини, які складаються із окремих запасних частин обладнання, транспортних засобів та призначені для проведення їх ремонту і не входять до складу основних засобів.

До інших матеріалів належать матеріали, які не ввійшли до складу наведених вище.

Для обліку виробничих запасів в умовах реформування економіки набуває особливої актуальності класифікування в зв'язку з потребою отримати точної і достовірної інформації.

Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація. Запаси можна класифікувати за наступними ознаками:

- за місцем знаходження.

Усі запаси, наявні в економіці, визначені як сукупні. Вони включають сировину, матеріали (основні і допоміжні), напівфабрикати, деталі, готові вироби, а також запасні частини для ремонту засобів виробництва. Основна частина сукупних запасів виробництва – предмети виробництва, що входять в матеріальний потік на різних стадіях його технологічної переробки.

Сукупні запаси виробництва, підрозділяються на 2 види: виробничі і товарні запаси. Виробничі запаси формуються в організаціях-споживачах. Товарні запаси знаходяться у організацій-виробників на складах готової продукції, а також в каналах сфери звернення. Запаси в каналах сфери звернення розбиваються на запаси в дорозі і запаси на підприємствах торгівлі.

Запаси в дорозі (транспортні) знаходяться на момент обліку в процесі транспортування від постачальників до споживачів.

Кожна окрема організація в логістичному ланцюжку постачальників і споживачів являється, з одного боку, організацією-постачальником, а з іншої – організацією-споживачем. Отже, виробничі і товарні запаси завжди є на підприємстві.

- за виконуваною функцією.

Дозволяє розчленувати виробничі і товарні запаси на декілька груп. У теж час виробничі і товарні запаси мають свої специфічні функції. Виробничі запаси призначені для виробничого споживання. Вони повинні забезпечувати безперебійність виробничого процесу. Виробничі запаси враховуються в натуральних, умовно-натуральних і вартісних вимірниках. До них відносяться предмети праці, що поступили до споживача різного рівня, але ще не використані і не піддані переробці. Товарні запаси потрібні для безперебійного забезпечення. Дозволяє розчленувати виробничі і товарні

запаси на декілька груп. У теж час виробничі і товарні запаси мають свої специфічні функції. Виробничі запаси призначені для виробничого споживання. Вони повинні забезпечувати безперебійність виробничого процесу. Виробничі запаси враховуються в натуральних, умовно-натуральних і вартісних вимірниках. До них відносяться предмети праці, що поступили до споживача різного рівня, але ще не використані і не піддані переробці. Товарні запаси потрібні для безперебійного забезпечення споживачів матеріальними ресурсами [60, с. 95].

Виробничі і товарні запаси підрозділяються на поточні, підготовчі, страхові, сезонні. Поточні запаси забезпечують безперервність постачання виробничого процесу між двома постачаннями, а також організацій торгівлі і споживачів. Поточні запаси складають основну частину виробничих і товарних запасів, їх величина постійно міняється. Підготовчі запаси (буферні) виділяються з виробничих запасів при необхідності додаткової їх підготовки перед використанням у виробництві (наприклад, сушка лісу). Підготовчі запаси товарних засобів виробництва формуються при необхідності підготувати матеріальні ресурси до відпустки споживачам.

Гарантійні запаси (страхові) призначені для безперервного постачання споживача у разі непередбачених обставин: відхилення в періодичності і величині партій постачань від запланованих; зміни інтенсивності споживання; затримки постачань в дорозі. На відміну від поточних запасів розмір гарантійних запасів – величина постійна. За нормальних умов роботи ці запаси недоторканні. Сезонні запаси утворюються при сезонному характері виробництва продуктів, їх споживання або транспортування. Сезонні запаси повинні забезпечити нормальну роботу після організованого часу сезонної перерви у виробництві, споживанні або транспортуванні продукції. Перехідні запаси – залишки матеріальних ресурсів на кінець звітної періоду. Вони призначаються для забезпечення безперервності виробництва і споживання в звітному періоді, що йде за звітним, до чергового постачання.

– за часом.

Дозволяє виділити різні кількісні рівні запасів. Максимальний бажаний запас визначає рівень запасу, економічно доцільний в цій системі управління запасами. Цей рівень може перевищуватися. У різних системах управління максимальний бажаний запас використовується як орієнтир при розрахунку обсягу замовлення.

Пороговий рівень запасу використовується для визначення моменту часу видачі чергового замовлення.

Поточний запас відповідає рівню запасу у будь-який момент обліку. Він може співпадати з максимальним бажаним запасом, пороговим рівнем або гарантійним запасом.

Гарантійний запас аналогічний гарантійному запасу в класифікації за виконуваною функцією і призначений для безперервного постачання споживача у разі непередбачених обставин.

Можна також виділити неліквідні запаси – тривало невживані виробничі і товарні запаси. Вони утворюються внаслідок погіршення якості товарів під час зберігання, а також морального зносу. Це єдиний вид запасу, який не відповідає визначеним вище критеріям.

Наведена класифікація запасів забезпечує виконання основних завдань обліку та контролю запасів, серед яких:

- раціональне визначення одиниці обліку запасів та формування номенклатури-цінника;
- організація складського господарства;
- достовірне визначення первісної вартості запасів;
- визначення умов переоцінки запасів на дату балансу та методів оцінки їх вибуття;
- відображення на рахунках обліку операцій з надходження і вибуття запасів та точне визначення залишків запасів;
- розкриття інформації про запаси у примітках до фінансової звітності.

Усі перераховані завдання сприяють формуванню інформації для управління запасами.

Отже, роблячи узагальнення даного розділу ми можемо сказати, що від правильної класифікації залежить і правильність подальшого обліку виробничих запасів.

1.3 Моделі і методи управління виробничими запасами на підприємстві

Мета управління матеріальними ресурсами – забезпечити в потрібний момент потрібну кількість матеріалів для виробництва запланованої продукції. Від того, як буде вестись управління запасами, значною мірою залежать фінансові результати діяльності підприємства. Так, якщо підприємство має запаси менші ніж необхідно, то можливі зупинки виробництва, під час яких працівникам треба платити заробітну плату за простій, штрафи за невиконання договірних зобов'язань, зменшуються обсяги виробництва тощо. Накладні витрати при цьому розподіляються на меншу кількість виробленої продукції, що веде до підвищення її собівартості і зниження прибутковості від реалізації. При запасах більших за необхідні в першу чергу відволікаються з обороту грошові кошти, які могли б бути вкладені в інші проекти або, у крайньому разі, покладені на депозит у банку. Отже, підприємство втрачає прибуток, який могло б отримати. Якщо ж на підприємстві не достатньо коштів, то воно бере для закупівлі матеріальних запасів кредит у банку. Чим більші запаси за оптимальні, тим більший треба взяти кредит, за який треба платити. Отже, і в цьому випадку з'являються витрати, яких, при правильному плануванні запасів, можна запобігти.

Важливим моментом в управлінні запасами є оцінювання витрат на їх збереження, вантажно-розвантажувальні роботи. Так, при перевищенні запасів від оптимального рівня потрібно мати додаткові приміщення,

додаткових людей. Крім того, підприємства для зменшення ризику втрат матеріальних запасів проводять їх страхування, в тому числі і надлишкових запасів. Це свідчить про те, що і при збереженні матеріальних запасів підприємство може понести витрати, яких можна запобігти.

З обсягом витрат, пов'язаних з запасами, тісно пов'язані витрати щодо виконання замовлень на них. Витрати щодо виконання замовлення включають в себе конторські витрати з оформлення замовлення, витрати на телефонні переговори та відрядження з укладання договорів поставки, транспортні витрати, витрати з приймання замовлення.

Якщо розглянути взаємодію витрат на збереження запасів та виконання замовлення, то вони мають тенденцію компенсувати один одного. Так, при збільшенні обсягу замовлення зменшуються витрати на його виконання за рахунок економії транспортних та інших витрат, пов'язаних з ним. Крім того, продавці часто при більшому обсязі замовлення зменшують ціну за одиницю, або при певному обсязі замовлення зобов'язуються доставити його власним транспортом. Водночас збільшуються витрати, пов'язані зі збереженням ресурсів. При зменшенні ж обсягу замовлення, навпаки, збільшуються витрати на річний обсяг ресурсів та зменшуються витрати на їх зберігання.

На будь-якому підприємстві сировина та матеріали, незавершене виробництво, готова продукція утворюють необхідну частину будь-якої виробничої діяльності підприємства. Необхідно правильно спрогнозувати обсяги реалізації до того, як приймати рішення щодо рівня запасів, що значно ускладнює завдання менеджера з управління запасами. Крім того, оскільки неправильні рішення негайно призводять до втрати в обсягах виробництва та реалізації або до надмірних витрат зі зберігання запасів, управління цим видом активів є важливим і водночас складним завданням. Для управління матеріальними запасами застосовують наступні моделі (рис. 1.6)

Модель оптимальної партії замовлень. Оптимізація рівня виробничих запасів залежить від витрат, пов'язаних з придбанням запасів, які складаються з двох елементів: витрат зі зберігання і витрат з розміщення та

виконання замовлень. Ці два елементи змінюються обернено пропорційно один одному: чим більші витрати зі зберігання оборотних засобів (наприклад, необхідні складські приміщення в достатній кількості), тим меншими є витрати на транспортування (не має необхідності зайвий раз користуватися послугами транспортних підприємств) [10].

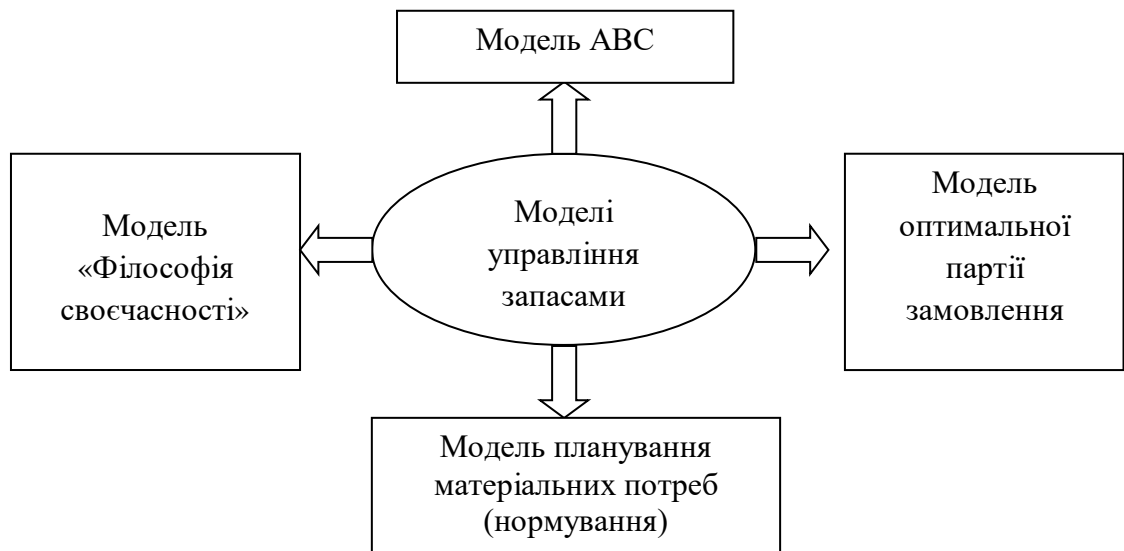

Рисунок 1.6 – Моделі управління запасами

Першим етапом процесу управління є ідентифікація всіх витрат із доставки та зберігання запасів. Витрати можна поділити на три групи, що пов'язані із зберіганням запасів; оформленням замовлення, завантаженням, відправкою, транспортуванням і прийманням сировини та матеріалів, а також, пов'язані із нестачею запасів.

– витрати зі зберігання збільшуються пропорційно середнього розміру запасів. Величина запасів залежить від частоти їх поповнення;

– витрати на розміщення та виконання замовлень у більшості випадків є постійними. Наприклад, поштові витрати або витрати на міжміські телефонні переговори, налагодження обладнання та приймання партії, як правило, не залежать від розміру однієї партії. Тому зазначений елемент загальних витрат визначається як виробничі постійні витрати на розміщення

замовлення та із приймання однієї партії і кількості партій на рік.

Основним питанням управління запасами є визначення вартості замовлення, строку та обсягу закупівлі матеріальних ресурсів. Для цього необхідно розрахувати оптимальний обсяг замовлення чи поставки, тобто економічний розмір замовлення (ЕРЗ). Використання цього методу дає змогу досягти мінімальних витрат, пов'язаних зі збереженням замовлення та його доставкою, а також визначити обсяг і час замовлення матеріальних запасів. Формула, моделі визначення оптимальної партії поставок представлена у вигляді формули 1.1:

$$E = \frac{\sqrt{2AP}}{3} \quad (1.1)$$

де, E – розмір замовлення, од.;

A – річна потреба одиниць запасу, од.;

Z – поточні витрати на зберігання одиниці замовлення, грн.;

P – витрати на виконання замовлення, грн.

Модель розрахунку оптимальної партії поставки можна використовувати також для розрахунку обсягу оптимальної партії виробництва продукції та періоду виробничого циклу, якщо налагодження обладнання проводиться один раз для кожної партії продукції, яка виготовляється. Для цього замість витрат на одне замовлення використовують витрати на одне налагодження обладнання та вартість зберігання одиниці запасу продукції.

Модель планування матеріальних потреб. Для управління виробничими запасами застосовують і більш складні математичні моделі, наприклад моделі планування матеріальних потреб (ПМП). Вхідними даними для таких моделей є обсяг торгових угод, витрати на замовлення ресурсів та їх зберігання, інші витрати виробництва.

Планування матеріальних потреб – система, що пов'язує графіки придбання та виробництва, утворюючи безпосередньо систему формування собівартості. Система ПМП – це математична модель виробничого процесу

Вона конкретизує потреби в основних і другорядних матеріалах для даного виробничого графіку. Спочатку керівник визначає, які будуть торгові угоди, після цього порівнює їх з вимогами виробництва. Потім визначаються строки комплектації кожного підвиду збирання деталей і замовлення кожної деталі, яка закупається.

Система ПМП буде ефективною тільки при застосуванні комп'ютера, який допомагає визначити відповідний час для придбання деталей і здійснення попереднього збирання, адже необхідно мати всі компоненти вчасно, але не набагато раніше, щоб не утворювалися надлишки товарно-матеріальних запасів.

Якщо поставки продукції та сировини неможливо передбачити, не слід розраховувати на математичну модель.

Метод нормування. Чинником, що сприяє підвищенню ефективності використання матеріальних ресурсів, є їх нормування.

Під нормою витрат (Norm of charges) матеріальних ресурсів розуміють гранично допустиму величину сировини, матеріалів, палива, енергії, яка може бути витрачена для випуску одиниці продукції (або для виконання певної роботи) визначеної якості за певних організаційно-технічних умов. Таким чином, норми витрат матеріальних ресурсів регламентують величину виробничих витрат матеріалів, сировини, напівфабрикатів, палива, енергії. Основні і частково допоміжні матеріали нормуються на одиницю продукції, а деякі допоміжні матеріали, що слугують для забезпечення ритмічної роботи устаткування, – на одиницю часу його роботи.

Норми витрат матеріальних ресурсів класифікують за такими ознаками: періодом дії, масштабами застосування, ступенем деталізації об'єкта нормування, ступенем деталізації номенклатури матеріалів, призначенням.

а) за періодом дії розрізняють норми:

1) перспективні, що враховують прогресивні напрямки у використанні сировини, матеріалів протягом кількох років;

2) річні, що визначають середньорічні витрати матеріальних ресурсів;

3) поточні, які пов'язані з конкретним технологічним процесом в обмеженому календарному періоді.

б) за масштабом застосування розрізняють норми:

1) індивідуальні, що застосовуються для виготовлення окремого виду продукції;

2) групові для окремих видів продукції.

в) за ступенем деталізації об'єкта нормування розрізняють такі норми витрат матеріальних ресурсів:

1) на одиницю готової продукції;

2) на вузол;

3) на деталь.

г) за ступенем деталізації номенклатури матеріалів розрізняють норми:

1) специфіковані (на вид ресурсів за конкретними їх параметрами);

2) зведені (на вид ресурсів зі звуженою номенклатурою).

д) за призначенням застосовують норми витрат окремих видів матеріальних ресурсів – сировини, основних матеріалів, палива, енергії тощо.

Норми витрат матеріальних ресурсів розробляються, як правило, самими підприємствами. У деяких випадках на замовлення підприємств ці норми можуть розроблятися галузевими науково-дослідними організаціями. Норми витрат матеріальних ресурсів мають бути прогресивними, технічно та економічно обґрунтованими (з урахуванням досягнень науки і техніки, передового досвіду, перспектив на майбутнє).

Техніко-економічне обґрунтування норм витрат матеріальних ресурсів пов'язане з аналізом їх структури. Структура норми витрат матеріальних ресурсів являє собою склад і співвідношення окремих її елементів. Для

більшості матеріалів структура норми витрат розраховується за формулою 1.2:

$$H_B = B_K + B_{TEX} + q \quad (1.2)$$

де H_B - норма витрат;

B_K – чисті витрати матеріалу на одиницю продукції або виробничої роботи (корисні витрати);

B_{TEX} – неминучі технологічні відходи та втрати;

q – інші організаційно-технологічні втрати, що виникають у процесі транспортування, зберігання тощо.

Норми витрат матеріалів на виготовлення одиниці продукції розраховують з урахуванням її матеріаломісткості.

До основних методів нормування матеріальних ресурсів відносять: аналітично-розрахунковий; дослідно-виробничий; звітно-статистичний.

Аналітично-розрахунковий метод є найбільш прогресивним і ґрунтується на детальному аналізі первісної конструкторської та технологічної документації, результатів науково-дослідних робіт, експериментів, конкретних виробничих умов, на урахуванні можливостей упровадження в плановому періоді нової техніки, технології та прогресивних методів організації виробництва. Застосування цього методу дає змогу техніко-економічно обґрунтувати складові елементи норм, виявити втрати й резерви, розробити відповідні організаційно-технічні заходи щодо забезпечення економії сировини та матеріалів.

Дослідно-виробничий метод ґрунтується на встановленні норм дослідних випробувань, проведених безпосередньо на робочих місцях та в цехах. Він ефективний у тих випадках, коли норму неможливо розрахувати через відсутність даних або складність розрахунків. Цей метод застосовується здебільшого при нормуванні витрат допоміжних матеріалів та

інструменту.

Звітно-статистичний метод полягає в розрахунку норм на базі звітних даних про фактичне використання матеріалів, сировини у звітному періоді з коригуванням їх у бік можливого зниження.

Ці норми не є прогресивними, бо не сприяють виявленню внутрішніх резервів, тому застосування їх допустиме як виняток для приблизних розрахунків та для нормування малоцінних та не часто використовуваних матеріалів. Виробничі запаси залежно від їх призначення поділяють на потони, підготовчі (технологічні), резервні (страхові), транспорт.[13, с. 12]

Модель ABC. Залежно від грошових витрат матеріальні запаси поділяються на три класи: А, В і С. Для такого поділу необхідно скласти список товарно-виробничих запасів з зазначенням їх вартості. Потім найбільш дорогі запаси, сукупні витрати на придбання яких складають 80 %, позначаються літерою А. У кількісному виразі вони складають всього 15-20 % загального обсягу запасів, що зберігаються на складі. Наступні 15 % розміщуються під літерою В, всі інші 5 % – під літерою С

Основне завдання розподілу – визначити запаси більшої вартості, щоб приділити найбільше уваги при аналізі та управлінні такими матеріальними запасами.

За запасами класу А детально визначаються розміри та моменти замовлень. Величина витрат на видачу й оформлення замовлень, на зберігання переглядаються кожен раз при розміщенні чергового замовлення. Встановлюється суворий контроль за регулюванням запасів.

За запасами класу В визначаються економічні розміри замовлень і момент видачі повторного замовлення; змінні витрати розглядаються один раз на квартал, на півроку. Таким чином, встановлюється звичайний контроль і отримується якісна інформація про запаси, що дозволяє відразу виявити основні зміни у використанні матеріальних запасів.

За запасами класу С жодних формальних розрахунків не робиться. Розмір повторного замовлення зазвичай розглядається таким чином, щоб

поставки проводилися протягом 1-2 років. Перевірка наявних запасів проводиться періодично один раз на рік.

В моделі ABC виявляють, який вид товарних запасів коштує більше. Після цього для ресурсів класу А розраховують ЕРЗ і точно контролюють. На основі контролю систематично регулюють величину запасів. За запасами класу В обсяги їх переглядають один раз на квартал або півріччя. За ресурсами класу С обсяг повторного замовлення розраховують таким чином, щоб поставки здійснювались протягом 1-2 років, перевірка наявних запасів проводиться один раз на рік.

Модель «Філософія своєчасності». Однією з систем управління запасами, є модель «філософія своєчасності» або ЛТ-калькулювання заснована на аналізі ЕРЗ, ABC і ПМП. Поставки «точно в строк» передбачають купівлю запасів з умовою, що їх доставка здійснюється до потреби в них або їх використання. Застосування цієї моделі сприяє скороченню втрат, що можуть виникнути у виробничому циклі. Керівництво намагається до мінімуму скоротити період перебування ресурсів на зберіганні та у виробництві, а також здійснювати контроль їх якості, що зменшує витрати.

Час перебування ресурсу у виробничому процесі можна скоротити різними шляхами, а саме: спрощенням технологічного процесу; застосуванням більш ефективного процесу, тобто здійсненням техніко-технологічних заходів. Значні резерви скорочення часу перебування ресурсу у виробничому процесі можуть бути реалізовані також шляхом здійснення організаційних заходів, одним з яких є навчання працівників.

Політика поставок «точно в строк» обґрунтовується також розрахунками чутливості оптимальної партії поставки на зміни у витратах на замовлення та збереження ресурсів.

Підприємства, які застосовують поставки «точно в строк», мають змогу здійснити наступні істотні зміни у практиці закупок:

- скорочення кількості постачальників кожного запасу з відповідним

зменшенням часу переговорів;

- використання довгострокових контрактів із споживачами з мінімальною роботою з паперами, яка необхідна для кожної окремої операції;

- мінімальний вхідний контроль якості покупцем отриманих товарів. У початкових переговорах постачальники шукають інформацію про заохочення за поставку товарів високої якості в точному співвідношенні із замовленою кількістю;

- оплата постачальником проводиться за декілька поставок, а не за кожну окрему поставку. Комп'ютерне програмне забезпечення «поєднує» кожен отриманий документ з номером замовлення на покупку. Потім комп'ютерна програма додає обсяги поставок кожного з постачальників і виписується єдиний чек на кожного постачальника [11, с. 200].

При цьому способі намагаються забезпечити ритмічні та часто повторювані поставки, що дає змогу відразу відправляти їх у виробництво. За рахунок цього досягається: мінімізація вкладень у сировину та матеріали; скорочення витрат на внутрішнє переміщення та збереження; скорочення ризику втрат якості матеріалів у процесі зберігання; зменшення складських витрат; скорочення загальновиробничих витрат насамперед за рахунок скорочення паперової роботи, втрат від браку.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО – МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

2.1 Організаційно – економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» створено з метою здійснення виробничо-господарської, підприємницької та комерційної діяльності в інтересах суспільства, одержання прибутку та задоволення на цій основі потреб засновника та членів трудового колективу. Юридична адреса: Україна, м. Дніпро, вул. Воскресенська, буд. 38, кв. 37.

Товариство виробляє хлібобулочні вироби, асортимент яких зростає з кожним роком. За час роботи товариство міцно завоювало своє місце на ринку хлібобулочних виробів. Підприємство надає своїм клієнтам відмінну якість продукції і максимально широкий асортимент, який налічує більше 150 найменувань. Виробнича діяльність товариства базується на традиційних класичних технологіях і на нових ідеях дніпровських пекарів. Такі традиційні в виробництві продукти, як мед, патока, горіхи (кешью, фундук, арахіс), какао-масло, какао терте, кокосова стружка уміло поєднуються з іншими вже не дивовижними продуктами, що надає виробам неповторному смаку.

Приділяється увага випуску продукції з використанням агар-агару з морських водоростей, який виводить з організму радіонукліди. Товариство орієнтується на виробництво продукції, доступної за ціною більшості покупців, підтримуючи високий рівень якості. Винагородою за працю стала безліч призів і дипломів на різних виставках і дегустаційних конкурсах в Україні.

Хлібопекарна промисловість України – одна з найважливіших галузей харчової промисловості. Обсяг виробництва хлібопекарної промисловості становить 3% ВВП країни. Частка України на світовому ринку (93 млрд. USD) досягає 1%.

На рис 2.1 зображена тенденція росту виробництва кондитерських виробів по Україні.

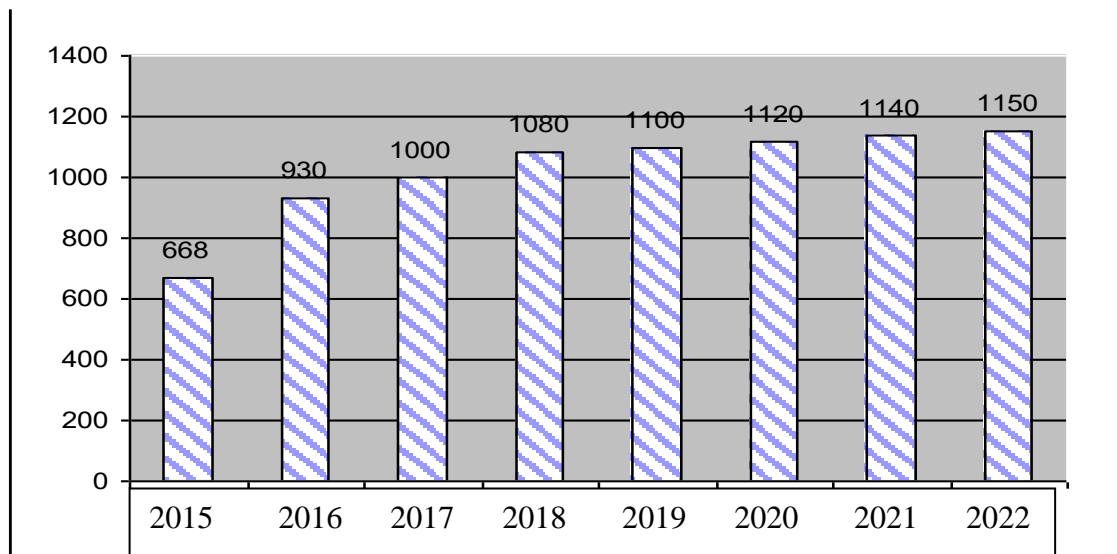

Рисунок 2.1 – Виробництво хлібопекарних виробів , тис. тн.

Виробнича потужність галузі становить 1,5 млн. тн. Українські хлібопекарні підприємства споживають близько 600 тис. т цукру на рік.

На сьогоднішній день в Україні приблизно 400 промислових підприємств, які займаються виробництвом хлібобулочних виробів, а також близько 400 міні-пекарень з продуктивністю від 1 тони на рік. Проте протягом останніх двох років припинили свою діяльність близько 150 підприємств, які не вдалося витримати конкуренцію на ринку.

Практично всі товарні групи хлібопекарної промисловості розвиваються завдяки освоєнню виробниками нових рецептур і поліпшенню технологічного обладнання. В українському хлібопекарстві переважну

частину складають пшеничний (приблизно 50%) та житній (приблизно 30%) хліби. Булочні вироби становлять близько 15% ринку хлібопродуктів, а решта 5% у різноманітному асортименті включають здобні хлібобулочні та бубличні вироби, грінки, сухарі, пиріжки, пончики, пряники, печиво та інші вироби.

Упродовж багатьох років, починаючи з серпня – вересня, в хлібопекарній промисловості спостерігаються сезонні тенденції нарощування виробництва і розширення асортименту в кожній із товарних груп.

Ринок хліба та хлібобулочних виробів має стійкий попит на продукцію, але за останні роки офіційні обсяги виробництва хліба зменшуються. Це пов'язано зі зниженням споживання, зміною смакових уподобань, демографічною ситуацією в країні та зростанням випічки хліба невеликими пекарнями, супер- та гіпермаркетами, а також домашніми господарствами.

Щорічно в Україні виробляється понад 1,1 мільйона тон хліба та хлібобулочних виробів, а також понад 110 тисяч тон кондитерських виробів і тортів.

Найбільшими виробниками хлібу та хлібобулочних виробів в Україні є 6-7 компаній, які мають практично половину ринку під контролем. Кожна з цих компаній спрямовує свої виробничі потужності у конкретний регіон. Наприклад, однією з найбільших є «Хліб Києва», що контролює 13,5% національного ринку. Ринок також насичений продукцією від компаній «Хлібні інвестиції», що є найбільш розгалуженим холдингом з заводами у багатьох обласних центрах, та ЗАТ «Укрзернопром», чії основні потужності знаходяться у північно-східному регіоні. На півдні України діє холдинг «ТіС», а на заході областей – ПАТ «Концерн «Хлібпром» (вони разом складають близько 6% національного ринку). Значні обсяги виробництва також має об'єднання «Укрхлібпром», яке об'єднує близько 50 хлібопекарських підприємств з 17 областей України і виробляє понад 50% хліба та хлібобулочних виробів на ринку країни.

Продукція ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

успішно реалізується в країнах Європи, в країнах ближнього зарубіжжя , а також в Монголії, Китаї і Індії.

Основне завдання в роботі з покупцями – зберегти стабільність стосунків, що склалися, і викликати довіру у нових партнерів (рис. 2.2)

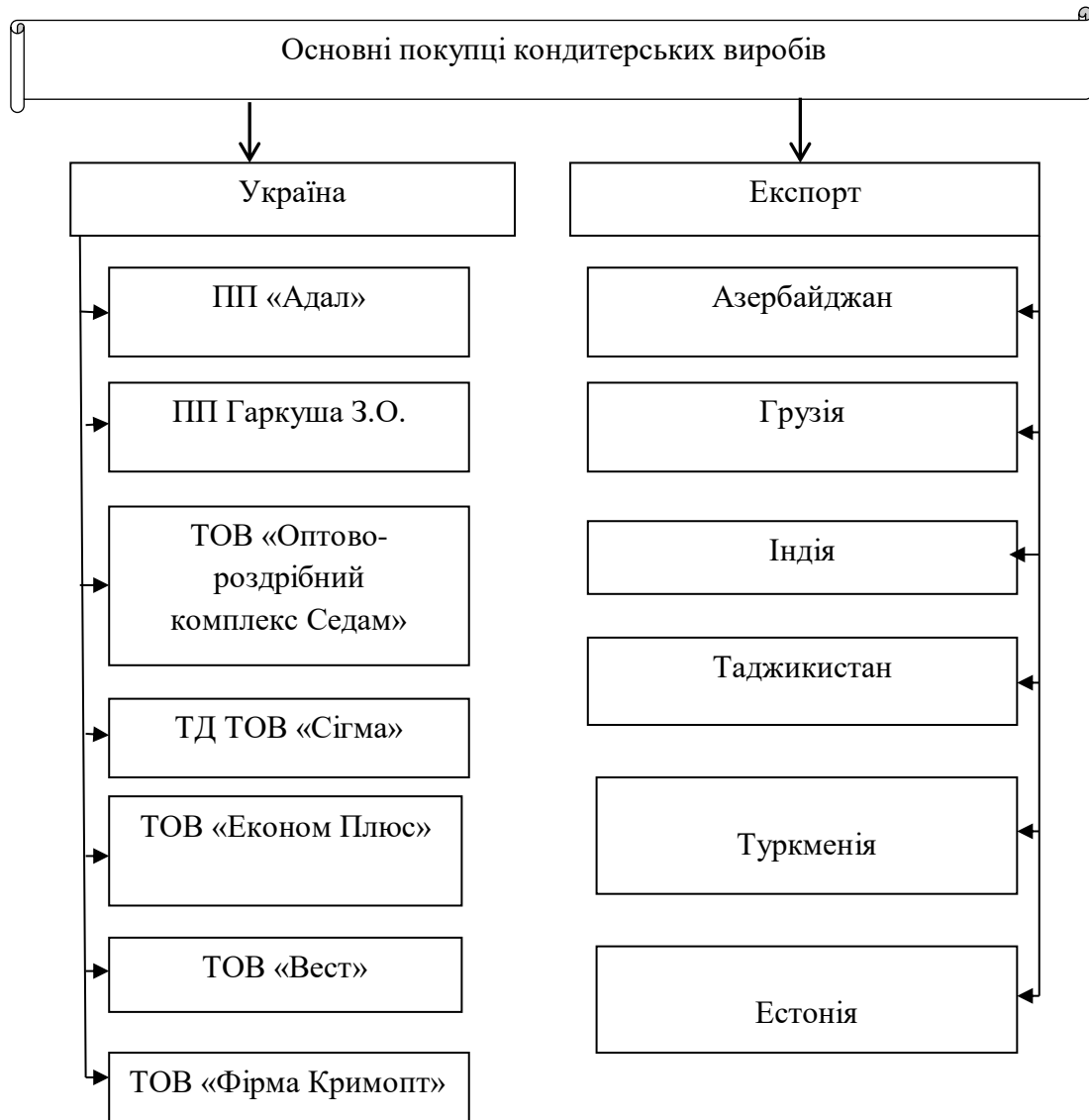

Рисунок 2.2 – Основні покупці кондитерських виробів
ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» співпрацює лише з перевіреними постачальниками сировини, щоб забезпечити якість своєї продукції (рис. 2.3).

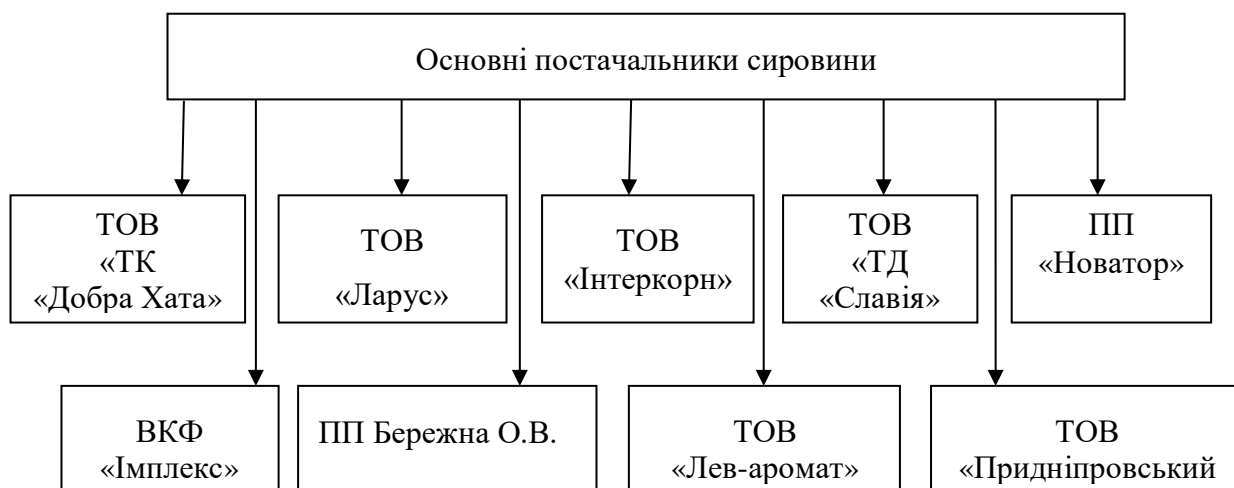

Рисунок 2.3 – Основні постачальники сировини ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Організаційна структура підприємства є лінійно-функціональною. Особливостями даної структури є чіткість взаємовідносин, однозначність команд, надійний контроль на підприємстві.

Організаційна структура підприємства представлена в додатку А.

Для більш ґрунтовної організаційно-економічної характеристики розглянемо таблиці 2.1, де розраховані основні економічні показники господарської діяльності ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних показників діяльності ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2022 р.р.

Показники	Роки			відхилення		
	2021р.	2022 р.	2023 р.	абс. +/- 2023 від 2022	ланцюгові темпи росту, %	
					2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6	7
Доходи, всього, тис. грн.	116528	109238	8356	-100882	93,74	7,65
з неї: виручка (чистий дохід) від реалізації, тис. грн.	102187	98623	7628	-90995	96,51	7,73
Витрати, всього, тис. грн.	142152	146580	36067	-110513	103,11	24,61
з них: собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	85909	86909	14005	-72904	101,16	16,11

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7
адміністративні витрати, тис. грн.	6576	7055	3739	-3316	107,28	53,00
витрати на збут тис. грн.	7849	7733	994	-6739	98,52	12,85
інші, тис. грн.	41818	44883	17329	-27554	107,33	38,61
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	1526	-2783	-15683	-12900	-182,37	-563,53
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	359	-2299	-14037	-11738	-640,39	610,57
Середньооблікова чисельність працюючих, осіб.	844	728	454	-274	86,26	62,36
Фонд оплати праці, тис. грн.	14506	11814	5927	-5887	81,44	50,17
Середньомісячна заробітна плата, грн.	1432	1352	1088	-264	94,42	80,47
Рентабельність	1,07	-1,90	-43,48	-41,58	-176,86	2290,24
Фондовіддача, грн.	3,55	3,23	0,30	-2,93	91,17	9,31
Фондомісткість, грн.	0,28	0,31	3,32	3,01	109,68	1073,74
Коефіцієнт поновлення основних засобів, %	5,24	10,09	0,16	-9,93	192,68	1,58
Коефіцієнт вибуття основних засобів, %	1,93	8,50	37,48	28,99	439,41	441,14
Коефіцієнт зносу основних засобів, %	54,10	54,88	63,98	9,10	101,44	116,59

З наведеної таблиці 2.2 можна зробити висновок що ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» має тенденцію до зниження показників своєї діяльності, починаючи з 2022 року має нестабільний фінансовий стан, спричинений заборгованістю державного бюджету 7571 тис. грн. з повернення податку на додану вартість та дебіторської заборгованості 5238 тис. грн. Таким чином нестача оборотних коштів на підприємстві призвела до зменшення обсягу виробництва, простоїв, та не своєчасної виплати заробітної плати працівникам.

У 2022 році виробництво призупинилось в березні місяці, і відновилося в листопаді цього ж року.

Проаналізуємо динаміку відносних показників фінансової стійкості ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС», розрахунок подано в таблиці 2.2

Таблиця 2.2 – Динаміка відносних показників фінансової стійкості ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2022-2023 роки

Показники	Рівень показника		Зміни
	2022 р.	2023 р.	
1. Коефіцієнт фінансової автономії	0,66	0,46	- 0,22
2. Коефіцієнт фінансового ризику	0,51	1,17	0,66
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,18	-0,17	- 0,35

Чим вище рівень першого показника і нижче другого та третього, тим більш стійке положення підприємства. В нашому випадку в 2022 році коефіцієнт фінансової автономії підприємства дорівнював 0,66, а коефіцієнт фінансового ризику – 0,51. Ці значення знаходились у межах норми. В 2023 році спостерігається зменшення частки власного капіталу в загальній сумі їх джерел фінансування на -22 %, і відповідно свідчить про збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Про посилення такої залежності і зниження фінансової стійкості підприємства свідчить також зменшення на 66 % коефіцієнта фінансового ризику (співвідношення зобов'язання і власного капіталу).

Крім того, фактичне значення цього коефіцієнту 1,17 свідчить про те, що більша частина майна підприємства сформована за рахунок зобов'язань, а це в свою чергу, може призвести до неплатоспроможності та ускладнень при одержанні кредиту.

Коефіцієнт маневреності має стійку тенденцію до зниження, що говорить про важкість капіталу та нестачу оборотних коштів.

Для більш детальної характеристики фінансового стану ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» досліджено відповідні коефіцієнти на основі фінансової звітності підприємства за 2021-2023 роки. Результати розрахунків оформлено в таблиці 2.3.

Як видно з таблиці 2.3, в 2022 році фінансовий стан підприємства характеризується як абсолютно стійкий. Всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто організація припинила

залежати від зовнішніх кредиторів.

Таблиця 2.3 – Класифікація типу фінансової стійкості підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2022-2023 роки

Показники	Рівень показника		Зміни
	2022 р.	2023 р.	
1. Загальна величина запасів (З)	5593	3221	-2372
2. Наявність власних оборотних коштів ($K_{в.об.}$)	6445	-1417	-7862
3. Величина функціонуючого капіталу ($K_{в.дз.}$)	6445	-901	-7346
4. Загальна величина джерел (K_0)	8982	5590	-3392
5. $\Phi^C = K_{в.об.} - З$	852	-4638	-5490
6. $\Phi^T = K_{в.дз.} - З$	852	-4122	-4974

В 2023 році стан підприємства характеризується як нестабільний, передкризовий. Загальна величина запасів зменшилась на 2372 тис. грн., а обсяг власних оборотних коштів зменшився на 7862 тис. грн., що свідчить про погіршення стану підприємства. Довгострокових коштів не достатньо, щоб покрити величину запасів. Тому стан підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» в 2023 році можна вважати нестійким.

Фінансовий стан підприємства у короткостроковій перспективі оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності, що характеризує можливість своєчасного та повного виконання розрахунків перед контрагентами.

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів по активу, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності, з зобов'язаннями по пасиву, згрупованими у порядку зростання таких термінів.

Для характеристики ліквідності підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» у таблиці 2.4 приведемо розрахунок груп активів і пасивів.

Результати розрахунків таблиці 2.4 по підприємству показують, що підприємство має такий вигляд активів і пасивів:

- на початок року – (Л1 < П1; Л2 > П2; Л3 > П3; Л4 < П4);
- на кінець року - (Л1 < П1; Л2 > П2; Л3 > П3; Л4 > П4).

Таблиця 2.4 – Аналіз ліквідності балансу підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Актив	2022	2023	Пасив	2022	2023	Платіжне перевищення (+) чи нестача (-)	
						7 = 2-5	8 = 3 - 6
1	2	3	4	5	6	7 = 2-5	8 = 3 - 6
1. Найбільш ліквідні активи (Л1)	201	65	1. Найбільш термінові зобов'язання (П1)	11486	8096	-11285	-8031
2. Активи, що швидко реалізуються (Л2)	14420	9073	2. Короткострокові пасиви (П2)	2537	6461	+11883	+2612
3. Активи, що повільно реалізуються (Л3)	4484	3198	3. Довгострокові пасиви (П3)		516	+4484	+2682
4. Активи, що важко реалізуються (Л4)	22118	15570	4. Постійні пасиви (П4)	27200	12869	-5082	+2701
Баланс	41223	27942	Баланс	41223	27942	0	0

Як бачимо, у 2022 році і 2023 році спостерігається нестача найбільш ліквідних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань. Така нестача складає доволі велику суму (11285 тис. грн. у 2022 року і 8031 тис. грн. у 2023 році), при цьому нормальна ситуація спостерігається з активами, що швидко реалізуються – як на початок, так і на кінець року їх сума перевищує суму короткострокових пасивів.

Доцільно аналіз ліквідності балансу доповнити динамікою коефіцієнтів ліквідності. Розрізняють такі коефіцієнти ліквідності: коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Для підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» розрахунок даних коефіцієнтів представимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок коефіцієнтів ліквідності підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Показник	Рівень показника		Зміни
	2022 р.	2023 р.	
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,36	0,85	-0,5
Коефіцієнт термінової ліквідності	1,04	0,62	-0,42
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,014	0,0045	-0,0095

Коефіцієнти загальної ліквідності на початок року дорівнює нормі, а на кінець року він зменшився на 0,5 відсоткових пункти. Це означає те, що власних коштів підприємства значно менше ніж потрібно.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності менше норми, і на кінець року він ще зменшився на 0,0095 відсоткових пункти. Підприємству не вистачає грошових коштів, а запаси перевищують норму, тобто процес реалізації відбувається ненормально.

Таким чином, фінансовий стан підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» можна оцінити як нестійкий. Підприємство залежить від зовнішніх кредиторів, ліквідність його знижується.

Показники економічної діяльності, такі як: дохід від реалізації, рентабельність виробництва, коефіцієнти використання основних фондів також мають тенденцію до зниження, що говорить про загальне погіршення стану підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС». Це викликано впливом як зовнішніх так і внутрішніх факторів, а саме: світовою фінансовою кризою та недостатнім ефективним рівнем управління підприємством.

На даний момент ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» намагається вийти з кризового стану, відновити свою ліквідність і платоспроможність.

Для цього розроблено основні заходи, що спрямовані на поліпшення фінансового стану підприємства (рис. 2.4).

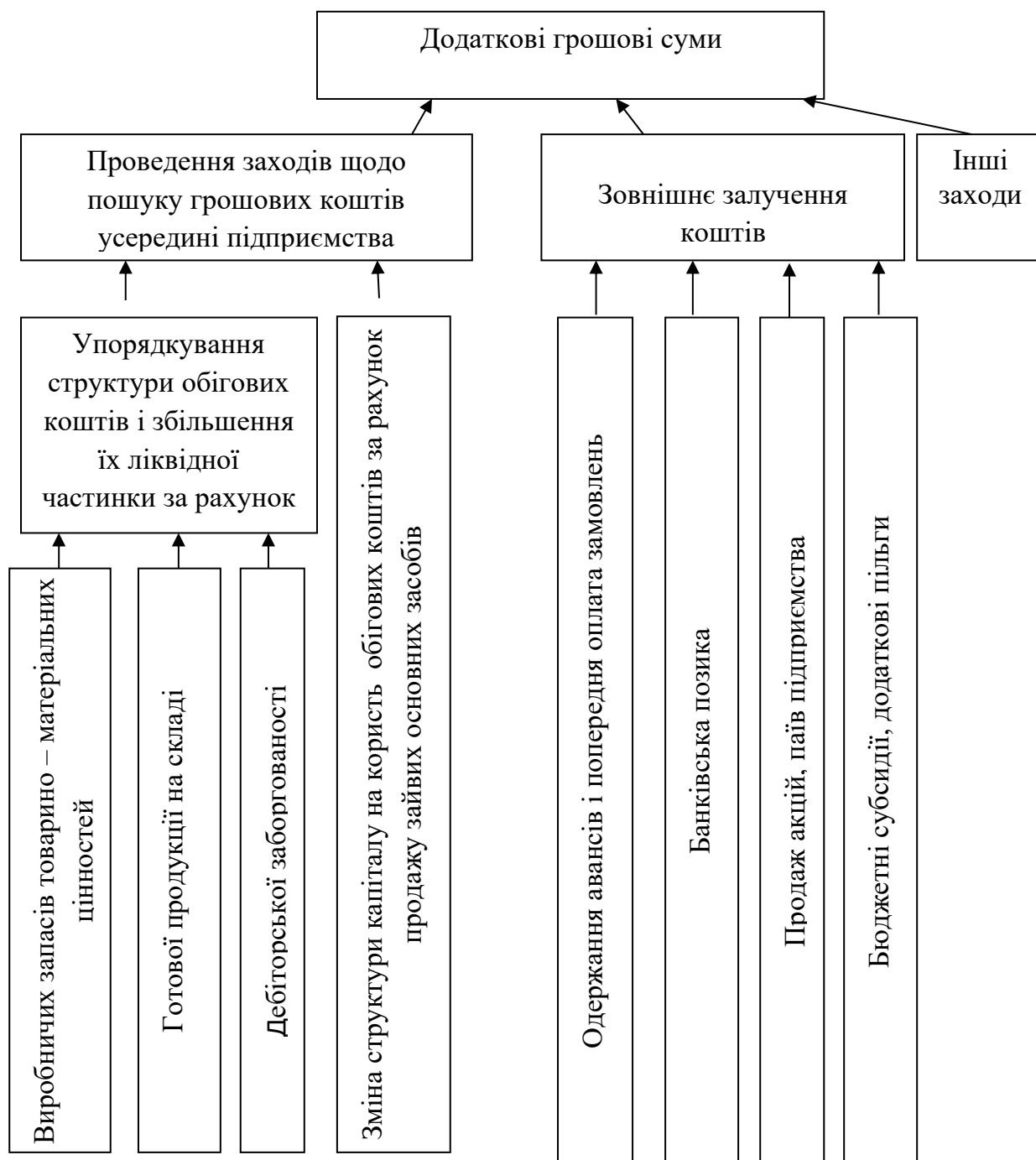

Рисунок 2.4 – Заходи, спрямовані на поліпшення фінансового стану підприємства

Згідно програми нормалізації фінансового стану підприємства одним з пріоритетних напрямків є упорядкування структури обігових коштів і збільшення їх ліквідної частини за рахунок оптимізації розміру виробничих запасів та підвищення ефективності управління ними.

2.2 Документальне оформлення операцій з надходження і вибуття виробничих запасів

Однією з головних умов раціональної організації системи обліку із використання виробничих запасів на підприємстві є правильне оформлення господарських операцій первинними документами. Від правильної організації документування господарських процесів залежить правильність списання вартості запасів на виробництво, точність оцінки незавершеного виробництва та відображення їх у фінансовій звітності, а також дає можливість отримувати необхідні дані для оперативного управління підприємством, здійснювати контроль за ефективним використанням виробничих запасів.

Первинний облік в системі управління підприємством займає одне з чільних місць, оскільки він є основним джерелом отримання інформації про факт здійснення тієї чи іншої господарської операції. Всі операції, пов'язані з надходженням, переміщенням, відпуском чи реалізацією виробничих запасів, повинні оформлюватися первинними документами.

Документальне оформлення використання матеріальних, сировинних і паливних ресурсів є досить складним процесом, адже структура документообігу повинна бути такою, щоб забезпечувати вчасне надходження необхідної інформації як для обліку, так і для контролю та оперативного управління рухом виробничих запасів.

Головною складовою документу є інформація. Інформація може бути не документальною – не закріпленою, та документальною – закріпленою на відповідному носії (папері, магнітній стрічці, дискеті, лазерному диску тощо), який призначений для її зберігання та передавання в просторі та часі. Матеріальний об'єкт, спеціально призначений для запису, зберігання та передачі інформації, називають матеріальним носієм або носієм інформації. Існування документа без матеріального носія неможливе [9, с. 75].

Отже, бухгалтерський документ – це документ, що є матеріальним носієм інформації, тобто містить відомості про господарську операцію і є юридичним свідченням її здійснення. Оформлення господарських операцій первинними документами називається документацією.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (зі змінами та доповненнями), підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Первинні документи складаються на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення. Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Для обліку виробничих запасів використовується первинна облікова документація, яка відповідає вимогам основних положень з обліку запасів та пристосована для автоматизованої обробки інформації.

Первинна документація грає важливу роль в організації матеріального обліку, яка є його основою.

Первинні документи повинні містити в собі обов'язкові реквізити:

- назву документу;
- дату складання;
- назву підприємства від імені якого складається документ;
- зміст господарської операції;
- вимірники в натуральному і грошовому вираженні;
- найменування посад осіб, що відповідають за здійснення операції;
- особові підписи.

Всі використовувані реквізити є додатковими і витікають зі змісту господарської операції.

Тобто, для забезпечення документування виробничих запасів

передбачено використання ряду типових форм документів.

Дані, відображені в документах, систематизуються на рахунках бухгалтерського обліку в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку за допомогою подвійного запису

Документи, якими оформлюється надходження виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС», та їх призначення наведено в таблиці 2.6.

Надходження виробничих запасів оформлюється й іншими документами, також це супровідні документи постачальників (рахунок – фактура, платіжна вимога – доручення, товарно – транспортна накладна) є підставою для приймання за кількістю і якістю партії, запасів, що надійшли, а також використовуються для розрахунків між постачальникам та покупцями за відвантажені, відпущені запаси.

Запаси приймаються матеріально відповідальною особою, як за кількістю так і за якістю. Тому порядок відображення запасів в бухгалтерському обліку пов'язаний з моментом настання матеріальної відповідальності.

Порядок документування операцій з оприбуткування виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» представлено у вигляді алгоритму.

При відпуску запасів у виробництво необхідно дотримуватись наступних вимог:

- порядок документального запаси повинні обліковуватись за вагою, обсягом, масою відповідно до нормативів витрат на визначений обсязі виробництва;

- відпуск запасів, як правило, повинен здійснюватися у межах попередньо встановлених лімітів. Лімітування здійснюється відділ матеріально-технічного постачання чи плановим відділом;

- з головним бухгалтером повинні узгоджуватися списки осіб, яким надано право отримувати зі складів запаси, а також отримуються зразки

підписів. Ці дані повинні бути доведені до працівників складів (комор). Запаси у виробництво передаються зі складів тільки представникам цехів, які офіційно визначені для їх отримання.

Таблиця 2.6 – Документи з надходження виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Форма документу	Назва	Призначення документу
М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли	Застосовується для реєстрації транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів та оприбуткуванням їх на склад підприємства.
М-2, 2б	Довіреність	Призначена для підтвердження права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні запасів .
М -2а	Акт списання бланків довіреностей	Призначений для списання використаних бланків довіреностей .
М-3	Журнал реєстрації довіреностей	Призначений для реєстрації виданих довіреностей.
М-4	Прибутковий ордер	Використовується на складі, заповнюється в день надходження запасів при відсутності розбіжностей з документами постачальника, при оприбуткуванні запасів з переробки.
М- 7	Акт про приймання матеріалів	Використовується при прийнятті запасів, якщо є розбіжності з документами постачальника, або коли виробничі запаси надійшли без документів. Використовується для обліку надходження запасів і направлення листа – претензії постачальнику.
М-12	Картка складського обліку матеріалів	Використовується для обліку виробничих запасів на складі.
М-14	Відомість обліку залишків матеріалів на складі	Використовується для взаємозв'язку складського та бухгалтерського обліку.
М -16	Матеріальний ярлик	Використовується для позначення одиниць запасів

Оформлення операцій з відпуску запасів зі складів підприємства залежить від того, для яких потреб вони відпускаються: систематично на виробничі потреби або епізодично в цехи та відділи для адміністративних чи інших потреб.

Основні документи, якими оформлюють операції з відпуску виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС», наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Документи з відпуску виробничих запасів

Форма документу	Назва документу	Призначення документу
М-8, 9, 28, 28 а	Лімітно-забірна картка	Використовується для систематичною відпуску у виробництво лімітованих матеріалів, а також для поточного контролю за дотриманням встановлених лімітів їх відпуску. Зазначається місячний ліміт відпуску цеху.
М- 10	Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів	Оформлюється при разовому відпуску запасів для виробничих і господарських потреб.
М-11	Накладна- вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів)	Використовується для разового відпуску запасів всередині підприємства.
М-18	Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу	Складається завскладом (комірником) у разі виявлення відхилень фактичного залишку виробничих запасів від встановлених норм.
М -19	Матеріальний звіт	Складається МВО і передається до бухгалтерії; відображає рух запасів на складі за певний період.

Документи, призначені для оформлення операцій з надходження внутрішнього переміщення та відпуску запасів, є підставою для ведення бухгалтерського й оперативного (складського) обліку. Документи надходження до бухгалтерії, де вони підлягають перевірці за змістом господарських операцій і правильністю їх оформлення (перевіряється наявність реквізитів, підписів, правильність арифметичних підрахунків), щодо законності операцій.

На документи з оприбуткування товарно-виробничих запасів складається реєстр прибуткових документів, а на документи, підтверджують витрачання – реєстр видаткових документів. У реєстр наводяться наступні дані:

- період, за який складено реєстр (тиждень, декада, місяць);
- назва документів, за якими складено реєстр;
- номери документів та їх загальна кількість;
- підписи завідувача складу та бухгалтера, який приймає реєстри.

Реєстри складаються у двох примірниках: один залишається на складі, другий, з прикладеними до нього документами, передається до бухгалтерії.

Приймаючи реєстри, бухгалтер перевіряє правильність записів в картках складського обліку, всіх документів і виведення залишків в натуральних одиницях. Виконана робота підтверджується підписом у графі картки «контроль». Завдяки кількісному обліку запасів, який ведеться на складах за допомогою карток складського обліку бухгалтер відображає залишки в грошовому вимірнику, тобто веде вартісний облік [6].

Документи групуються за видами запасів, після чого за кожною з груп документів підраховується загальна сума, яка записується на зворотному боці реєстру. Дані оброблених реєстрів заносяться до накопичувальної відомості руху запасів, яка складається бухгалтером.

2.3 Синтетичний і аналітичний облік виробничих запасів

Відповідно до Інструкції «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» для обліку запасів призначений 2-й клас Плану рахунків, який має відповідну назву: «Запаси». На рахунках цього класу об'єднується інформація про наявність і рух належних підприємству предметів праці, що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві і для господарських потреб, а також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів [32].

До другого класу Плану рахунків «Запаси» належать виробничі запаси і вони мають такі синтетичні рахунки:

- рахунок 20 «Виробничі запаси»;
- рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»;
- рахунок 24 «Брак у виробництві».

На рахунку 20 «Виробничі запаси» обліковуються сировина і матеріали (у тому числі сировина й матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельні матеріали, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, паливо, тара й тарні матеріали, відходи основного виробництва.

По дебету цього рахунку на підставі прибуткових документів (рахунків-фактур, вимог, ТТН, прибуткових ордерів, накладних на повернення матеріалів з виробництва тощо) відображають надходження відповідних запасів на підприємство та збільшення їх вартості в результаті дооцінки. По кредиту рахунку на підставі витратних документів (вимог, лімітно-забірних карток, накладних тощо) списуються кількість і вартість відпущених матеріалів на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо за обліковими цінами.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться окремо в розрізі за:

- місцями їх зберігання (цехи, комор, склади);
- центрами витрат;
- матеріально-відповідальними особами;
- групами запасів (сировина, паливо, запасні частини тощо);
- видами діяльності;
- витратами за нормами та відхиленнями від норм;
- найменуваннями тощо .

Аналітичний облік запасних частин ведеться за місцями зберігання та однорідними групами (механічна група, електрична група тощо). Аналітичний облік машин, обладнання, двигунів, вузлів та агрегатів обмінного фонду ведеться за групами:

- придатні до експлуатації (нові та відновлені);
- що підлягають відновленню (на складі);

– що є в ремонті.

ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» у своєму обліку використовує наступні субрахунку:

а) на субрахунку 201 «Сировина і матеріали» підприємство відображає наявність і рух сировини й основних матеріалів, що входять до складу продукції, що виготовляється, вона є необхідними компонентами при її виготовленні. Основним видом матеріалу, що враховується на цьому субрахунку, є цукор, жир кондитерський, какао масло, какао порошок, ароматизатори, патока, масло вершкове, етикет та ін.

б) на субрахунку 203 «Паливо» – це нафтопродукти, тверде паливо, мастильні матеріали та запаси, а також оплачені талони на нафтопродукти і газ, призначені для технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів:

1) № 2031 «Паливо на складі»;

2) № 2032 «Паливо в підзвіті»;

в) на субрахунку 204 «Тара і тарні матеріали» підприємство відображає наявність і рух усіх видів тари, крім тари, яка використовується як господарський інвентар, а також матеріали, і деталі, які використовують для виготовлення тари і її ремонту:

1) 2041 «Тара покупця»;

2) 2042 «Тара власного виробництва»;

г) на субрахунку 205 «Будівельні матеріали» підприємство відображає рух будівельних матеріалів, деталей, устаткування і комплектуючих виробів, що відносяться до монтажу, і інших матеріальних цінностей, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт;

д) на субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» підприємства ведуть облік матеріалів, які передані підприємствам-переробникам для виготовлення продукції і включаються до її собівартості.

е) на субрахунку 207 «Запасні частини» у господарстві ведеться облік придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, використовуваних для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, устаткування, транспортних засобів, інструментів, а також автомобільних шин у запасі.

є) на субрахунку 209 «Інші матеріали» підприємство веде облік відходів виробництва, матеріальних цінностей отриманих від ліквідації основних засобів, що можуть бути використані як матеріали, чи паливо запасні частини на цьому підприємстві (металобрухт, утиль); зношених шин і т.д.

Виробничі запаси надходять на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» з різних джерел, серед яких: придбання у постачальника або підзвітною особою, внесок до статутного капіталу, безоплатне надходження, виявлення в результаті інвентаризації тощо.

Основні бухгалтерські проводки, що відображають надходженні виробничих запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС», наведені нижче таблиця 2.8.

Таблиця 2.8 – Відображення в обліку ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» операцій з надходження запасів

№ п/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Картка складського обліку	Переведено виробничі запаси з однієї категорії до іншої.	20	20
2	Довідка бухгалтерії	Суму браку зменшено на вартість відходів від бракованої продукції, яка переводиться до складу виробничих запасів.	20	24
3	Накладна	Відображено надходження виробничих запасів в рахунок погашення дебіторської заборгованості.	20	37
4	Накладна, авансовий звіт	Оприбутковано запаси, придбані підзвітною особою за грошові кошти.	20	372

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5
5	Акт приймання матеріалів	Оприбутковано виробничі запаси як внесок до статутного капіталу.	20	40 ,46
6	Накладна	Оприбутковані виробничі запаси, що надійшли від постачальника.	20	631
7	Довідка бухгалтерії	Відображено включення до первісної вартості придбаних виробничих запасів суми непрямих податків, які не відшкодовуються підприємству.	20	64
8	Акт приймання матеріалів	Оприбутковано безоплатно одержані виробничі запаси.	20	719
9	Акт інвентаризації, накладна	Виявлено лишки запасів у результаті інвентаризації.	20	719

У відповідності до НП(С)БО списання виробничих запасів може відбуватись з наступних причин: відпуск у виробництво; списання у зв'язку з невідповідністю запасів до критеріїв визначення активу (не є джерелом матеріально-економічної вигоди); списання у зв'язку із псуванням, розкраданням тощо; реалізація на сторону; передача до статутного капіталу іншого підприємства; безоплатна передача.

Відображення в обліку операцій зі списання виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» показано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Відображення в обліку операцій зі списання запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

№ п/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Накладна	Відпущено зі складу виробничі запаси для виробництва продукції.	23	20
2	Довідка бухгалтерії	Списано виробничі запаси на витрати, пов'язані з виправленням браку, або на гарантійний ремонт в обсязі, що перевищує норму.	24	20
3	Картка складського обліку	Переведено до складу товарів для продажу в торговій мережі виробничі запаси.	28	20

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5
4	Лімітно-забірна картка Довідка бухгалтерії	Списано запаси для загально виробничих потреб.	91	20
5	Лімітно-забірна картка	Використано запаси для адміністративних потреб (канцтоварів, матеріалів на ремонт офісу).	92	20
6	Лімітно-забірна картка	Списано запаси для забезпечення витрат зі збуту продукції.	93	20
7	Довідка бухгалтерії	Списано облікову вартість реалізованих запасів.	943	20
8	Довідка бухгалтерії	Відображено суму недостачі виробничих запасів.	947	20
9	Акт приймання (передачі)	Безоплатно передано запаси іншому підприємству.	949	20

Аналітичний облік виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» ведеться в розрізі їх найменувань або однорідних груп, за допомогою карток складського обліку, які розміщують в картотеці відповідно до номенклатури цінника.

Кожному найменуванню присвоюється коротке числове позначення (номенклатурний номер), яке записують до спеціального реєстру – номенклатури-цінника, де також вказують одиницю виміру та облікову ціну запасу.

Кодування номенклатури – цінника здійснюють за змішаною порядково-серійною системою, використовуючи семи і восьмизначні коди. Перші два знаки вказують на синтетичний рахунок, третій – на субрахунок, один або два наступні знаки означають групу виробничих запасів, решта – знаки, які характеризують виробничі запаси. Інформація, що міститься у номенклатура-цінниках, належить до умовно-постійної. Її записують на машинних носіях і багаторазово використовують для одержання необхідних вихідних даних.

На кожному документі з руху виробничих запасів повинно бути вказано не тільки найменування запасу, а й номенклатурний номер, що дозволяє уникати помилок під час заповнення прибуткових і видаткових

документів та здійснення записів у складському і бухгалтерському обліку виробничих запасів.

На підставі залишків на перше число місяця, які виводяться по кожному номенклатурному номеру в картках складського обліку, складаються оборотні відомості обліку залишків запасів (сальдові відомості), які використовуються для порівняння даних аналітичного і синтетичного обліку виробничих запасів.

2.4 Проблеми обліку виробничих запасів та шляхи його удосконалення на досліджуваному підприємстві

На основі проведеного дослідження вдалося дійти висновку, що характерні організаційно-технологічні особливості ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» мають суттєвий вплив на методику та організацію обліку й контролю виробничих запасів і визначають специфічні напрями їх удосконалення.

У ході дослідження проаналізовано існуючі підходи до класифікації виробничих запасів. Неврахування галузевої специфіки у класифікації виробничих запасів, знижує результативність їх оперативного обліку. Таким чином, пропонуємо удосконалити класифікацію виробничих запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» шляхом виділення таких класифікаційних ознак: регулярність застосування, період наявності на підприємстві, функціональне призначення у господарській діяльності.

Запропонована класифікація виробничих запасів сприяє створенню відповідних умов для побудови обліку й аналізу виробничих запасів у структурних підрозділах підприємства.

У результаті дослідження встановлено, що виробничі запаси які

формують собівартість продукції при її виготовленні, не однакові як за своїм складом, так і за призначенням. Виявлено, що запаси поділяються на види умовно, оскільки на підприємстві їх призначення може змінюватися - один і той самий вид запасу може бути одночасно і готовою продукцією, і напівфабрикатом. Зважаючи, що на одній статті обліку враховуються виробничі запаси, які суттєво відрізняються за своїм економічним змістом, ознаками, запропоновано деталізацію господарських операцій у контексті галузі та відкриття аналітичних рахунків для обліку виробничих запасів, які базуються на їх змістовному наповненні.

Напівфабрикати обліковуються на існуючому рахунку 25 «Напівфабрикати», до якого пропонується два субрахунки для відображення їх залежно від джерел надходження:

- 251 «Напівфабрикати власного виробництва»;
- 252 «Купівельні напівфабрикати».

На субрахунку 202 пропонується обліковувати лише «Комплектуючі вироби».

З метою деталізації різновидів інших матеріалів до субрахунку 209 «Інші матеріали» запропоновано субрахунки:

- 209.1 «Матеріали для ремонту і господарських потреб»;
- 209.2 «Зворотні відходи виробництва»;
- 209.3 «Спеціальне оснащення і спеціальний одяг на складі»;
- 209.4 «Спеціальне оснащення і спеціальний одяг в експлуатації»;
- 209.5 «Бланки суворого обліку».

Наведена система аналітичних субрахунків для обліку виробничих запасів на підприємстві, на відміну від діючої, дає можливість безпомилково відображати, економічно групувати, оперативно контролювати виробничі запаси за джерелами їх надходження та господарськими процесами з їх використання.

Оперативний облік виробничих запасів пропонується здійснювати на

основі удосконаленої номенклатури, що дозволяє у будь-який момент визначити місце знаходження окремого виду матеріалу, порівняти фактичні витрати з нормами, отже, належним чином організувати аналітичний облік витрат на виробництво.

У ході дослідження встановлено, що облік витрат, пов'язаних з процесом заготівлі сировини, необхідністю додаткового оброблення та витрати на її транспортування на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» не відповідають сучасним вимогам. Через відсутність у Плані рахунків бухгалтерського обліку окремого рахунку для обліку транспортно-заготівельних й інших витрат, пов'язаних з придбанням виробничих запасів, пропонується зазначені витрати накопичувати на синтетичному рахунку 29 «Заготівля і придбання матеріальних цінностей» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Бухгалтерський облік операцій з надходження виробничих запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Обліковий реєстр
	Дт	Кт	
1	2	3	4
Надходження виробничих запасів без використання рахунку 29 «Заготівля і придбання матеріальних цінностей»			
Оприбутковані виробничі запаси, що надійшли протягом місяця в облікових цінах (за облікові тни використані купівельні ціни постачальників).	20	63,371,372, 377 та інші	Журнал 5,5А Журнал № 3, Відомість 3.3
Відображені додаткові витрати на заготівлю і доставку виробничих запасів, що надійшли протягом місяця.	20	63,371, 372,377 та інші	Журнал № 3
На суму податкового кредиту з ПДВ, що приходить на купівельну вартість виробничих запасів і на вартість додаткових витрат за їх надходженням.	64	63, 371, 372, 377 та інші	Журнал № 3
Надходження виробничих запасів з використанням рахунку 29 «Заготівля і придбання матеріальних цінностей»			
Оприбутковані виробничі запаси, що надійшли протягом місяця.	20	63,3 71, 372, 377 та інші	Журнал № 3
Відображені додаткові витрати на заготівлю і доставку виробничих запасів, що надійшли протягом місяця.	29	63, 371, 372, 377 та інші	Журнал № 3. Журнал 5,5А

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
Відображено податковий кредит з ПДВ, що приходиться на купівельну вартість виробничих запасів і на вартість додаткових витрат за їх доставкою.	64	63, 371, 372, 377 та інші	Журнал № 3
Розподілено витрати на заготівлю і доставку виробничих запасів між:			Журнал 5,5А Журнал №3
- вартістю матеріалів	20	29	
- витратами на виробництво продукції	23	29	

На даному рахунку доцільно відображати не лише ТЗВ, а й пропонується розширити перелік витрат з включенням до них субрахунків:

- 29.1 «Витрати на підготовку замовлення»;
- 29.2 «Витрати на утримання виробничих запасів»;
- 29.3 «Витрати, зумовлені дефіцитом виробничих запасів»;
- 29.4 «Відхилення у вартості матеріальних цінностей».

На рахунку 29 «Заготівля і придбання матеріальних цінностей» відображатиметься як формування усіх витрат залежно від джерела їх виникнення, так і розподіл та їх списання між видами матеріальних запасів, з якими вони пов'язані.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

3.1 Аналіз стану виробничих запасів

Важливий фактор розвитку та інтенсифікації виробництва – стабільна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами, а також їхнє раціональне використання. З переходом до ринку докорінно змінюється система постачання підприємствам сировини і матеріалів, комплектуючих виробів, енергоносіїв. Суттєво розширюється зона вибору контрагентів сировинного ринку, актуальнішою стає проблема раціонального використання матеріальних ресурсів.

Головна мета аналізу виробничих запасів підприємства – визначити їх стан на підприємстві за різними видами матеріальних ресурсів з погляду конкурентоспроможності його діяльності, пошуку резервів раціонального використання і зниження матеріаломісткості продукції. У внутрішньогосподарському аналізі суттєво зростає значення оцінки нормативної бази матеріальних витрат.

На виробничі результати і фінансовий стан підприємства має значний вплив якість виробничих запасів. Запаси повинні бути оптимальними.

Накопичення великих запасів свідчить про спад ділової активності підприємства. Великі понадпланові запаси призводять до заморожування оборотного капіталу, уповільнення його оборотності. Крім того, виникають проблеми з ліквідністю, зростають складські витрати, що негативно впливає на кінцеві результати діяльності.

Водночас нестача виробничих запасів також негативно впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки зростають ціни за терміновість

постачання, зменшується виробництво продукції у зв'язку з його перервним характером, зростають ціни на сировинні ресурси, що призводить до зменшення величини прибутку. Тому кожне підприємство має прагнути до того, щоб виробництво вчасно і в повному обсязі не тільки забезпечувалося всіма необхідними ресурсами, а й щоб ці ресурси не залежувались на складах [23, с. 121].

Це завдання може бути вирішене в умовах налагодженої системи аналізу й контролю за станом запасів на підприємстві.

Аналіз стану виробничих запасів доцільно розпочати з аналізу структури активів підприємства (табл. 3.1)

Таблиця 3.1 – Аналіз структури активів підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Найменування активу	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	сума	питома вага	сума	питома вага	сума	питома вага
Необоротні активи	21 387	47,66%	20 755	50,35%	14286	51,13%
Оборотні активи	23 462	52,29%	19 100	46,33%	12369	44,27%
У тому числі:						
- виробничі запаси	5 325	11,87%	4 189	10,16%	3173	11,36%
- незавершене виробництво	35	0,08%	286	0,69%	46	0,16%
- готова продукція	1 966	4,38%	960	2,33%	2	0,01%
- товари	61	0,14%	158	0,38%		
- дебіторська заборгованість	14569	32,47%	13302	32,27%	6774	24,24%
- грошові кошти і їх еквіваленти	1 484	3,31%	201	0,49%	65	0,23%
- векселі одержані					2297	8,22%
- інші оборотні активи	22	0,05%	4	0,01%	12	0,04%
Разом	44 871	100,00%	41 223	100,00%	27942	100,00%

З наведеної таблиці можна сказати що оборотні активи підприємства займають у 2021 році 52,29% у структурі активів, але з 2022 року почалася тенденція до зменшення оборотних активів, спричинене нестабільним фінансовим станом підприємства. З необоротними активами підприємства ситуація склалася навпаки у 2021 році необоротні активи склали 47,66% у

структурі активів, а у 2023 році в порівнянні з 2021 роком збільшились на 4%. На кінець 2023 року спостерігається збільшення частини необоротних активів на 3,5 пунктів структури порівняно з 2022 роком і зменшення оборотних активів на 8 пунктів структури. У 2023 оборотні активи значно зменшились, що призводить до негативного фінансового стану підприємства.

З таблиці 3.1 бачимо, що найбільшу частку оборотних активів займають виробничі запаси і тому стабілізація діяльності підприємства значною мірою залежить від їх стану, ефективного використання та оптимізації їх обороту.

Аби вірно проводити аналіз виробничих запасів необхідно вивчити їх склад і структуру, яка передбачає групування їх за економічним призначенням, виходячи з функціональної і технологічної ролі та значення у виробничому процесі і технологічними властивостями, на сировину і матеріали, паливо, будівельні матеріали, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети, та ін.

Відповідно до фінансової звітності склад і структура запасів на підприємстві ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» мають такий вигляд (табл. 3.2 і табл. 3.3)

Таблиця 3.2 – Аналіз складу виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Найменування показника	Роки			абс +/- 2022 до 2021 року	абс +/- 2023 до 2022 року
	2021	2022	2023		
Сировина і матеріали	3964	3068	2280	-896	-1684
Тара і тарні матеріали	467	329	203	-138	-264
Будівельні матеріали	331	114	84	-217	-247
Запасні частини	503	636	557	133	54
Паливо	30	24	32	-6	2
МШП	30	18	17	-12	-13
Всього	5325	4189	3173	-1136	-2152

Проаналізувавши дані таблиці 3.2 можна зробити висновок, що у 2022 році сума виробничих запасів, які були використанні для виробництва продукції зменшились на 1136 тис.грн., а у 2023 році на 2152 тис. грн. з

одного боку позитивно, але з іншого, нестача виробничих запасів може призвести до зменшення випуску продукції. Зокрема в 2022 р. в порівнянні з 2021 роком зменшилося використання матеріалів на 1684 тис. грн., а запасні частини збільшилися на 54 тис. грн., а також відбулося зменшення МШП на 13 тис. грн.

Тепер на основі даних табл. 3.2 розглянемо та проаналізуємо структуру виробничих запасів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Аналіз структури виробничих запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 роки

Найменування показника	Роки						абс. +/- 2022 до 2021 року	абс. +/- 2023 до 2022 року
	2021		2022		2023			
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %		
Сировина і матеріали	3964	74,44	3068	73,24	2280	71,86	-896	-1684
Тара і тарні матеріали	467	8,77	329	7,85	203	6,40	-138	-264
Будівельні матеріали	331	6,22	114	2,72	84	2,65	-217	-247
Запасні частини	503	9,45	636	15,18	557	17,55	133	54
Паливо	30	0,56	24	0,57	32	1,01	-6	2
МШП	30	0,56	18	0,43	17	0,54	-12	-13
Всього	5325	100,00	4189	100,00	3173	100,00	-1136	-2152

Проаналізувавши дані таблиці 3.3 можна зробити висновки, що сума використаної сировини і матеріалів протягом 2022 року зменшились на 896 тис. грн. також зменшилась їх і питома вага на 1,2%, у 2023 році сировина і матеріали зменшились на 1684 тис. грн, а питома вага 1,38. Питома вага запасних частин у 2022 зросла на 5,73%, а у 2023 на 2,37% . Що стосується тари і тарних матеріалів то тут також спостерігається тенденція до зменшення їх питомої ваги, у 2022 році зменшились на 138 тис. грн, тобто на 0,92 %, а у 2023 році на 264 тис. грн, у відсотках це 1,45%

Це свідчить про не досить ефективну роботу підприємства в

аналізованому періоді.

Оскільки основною діяльністю ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» є виготовлення та реалізація продукції, то питома вага сировини і матеріалів у витратах на виготовлення продукції досить велика.

Отже, з табл. 3.4 видно, що найбільшу частку виробничих запасів складають сировина і матеріали, а найменшу - малоцінні та швидкозношуючі предмети. Це свідчить про те, що матеріали у виробничому процесі підприємства відіграють більшу ролі, ніж МШП, паливо та запасні частини.

Детальніше розглянемо склад та структуру основної сировини на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС», основні компоненти кондитерських виробів (табл. 3.4 і табл. 3.5).

Таблиця 3.4 – Динаміка обсягу основної сировини ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Основна сировина	роки			абс. відхилення +/- 2022 до 2021	абс. відхилення +/- 2023 до 2022
	2021	2022	2023		
Цукор	165014	94881	131241	-70133	36360
Ванілін	5935	3527	320	-2408	-3207
Какао масло	855	80121	15000	79266	-65121
Какао порошок	25130	82467	93595	57337	11128
Цукрова пудра	404	1031	317	627	-714
Арахіс	70061	12845	4800	-57216	-8045
Кондитерська глазур	28529	35633	12890	7104	-22743
Лист вафельний	267	229	150	-38	-79
Масло вершкове	10207	7659	60	-2548	-7599
Патока	110996	43593	32689	-67403	-10904
Жир кондитерський	10962	9988	7563	-974	-2425
Всього	428360	373984	300636	-54376	-73348

З наведеної вище таблиці можна зробити висновок, що у 2022 році загальний обсяг основної сировини скоротився на 54376 грн., така сировина як цукор, арахіс, масло вершкове, патока мають значне абсолютне відхилення порівняно з 2021 роком, це можна пояснити тим, що фабрика призупиняла свою виробничу діяльність.

В 2023 основна сировина скоротилась на 73348 грн., вся сировина,

окрім цукру, має від'ємне значення.

Залишок цукру на кінець 2023 року склав 36360 грн., що з одного боку є позитивним, тому що підприємство на 2024 рік має запас сировини, а з іншого негативним, тому що нераціональне використання грошових коштів, які були вкладені в основну сировину, зменшують ліквідність і платоспроможність підприємства, особливо тоді коли воно знаходиться в передкризовому стані.

Таблиця 3.5 – Аналіз структури основної сировини ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 роки

Основана сировина	Роки					
	2021		2022		2023	
	Сума, грн.	питома вага %	Сума грн.	питома вага %	Сума грн.	питома вага %
Цукор	165014	38,52	94881	25,37	131241	43,65
Ванілін	5935	1,39	3527	0,94	320	0,11
Какао масло	855	0,20	80121	21,42	15000	4,99
Какао порошок	25130	5,87	82467	22,05	93595	31,13
Цукрова пудра	404	0,09	1031	0,28	317	0,11
Арахіс	70061	16,36	12845	3,43	4800	1,60
Кондитерська глазур	28529	6,66	35633	9,53	12890	4,29
Лист вафельний	267	0,06	229	0,06	150	0,05
Масло вершкове	10207	2,38	7659	2,05	60	0,02
Патока	110996	25,91	43593	11,66	32689	10,87
Жир кондитерський	10962	2,56	9988	2,67	7563	2,52
Всього	428360	100,00	373984	100,00	300636	100,00

Найбільш питому вагу в складі сировини у 2021 році займає цукор 38,52%, патока 25,91% та арахіс 16,36%.

У 2022 році питома вага цукру зменшилась на 13,15%, патоки на 14,25% і арахісу на 12,93%, а ось какао масло та какао порошок збільшились на 21,22% та 15,18% відповідно.

2023 році тенденція до зменшення питомої ваги усієї основної сировини окрім цукру та какао порошку, що збільшились на 18,28% та 9,08%.

На рисунку 3.1 наглядно продемонстровано структуру основної сировини у 2023 році.

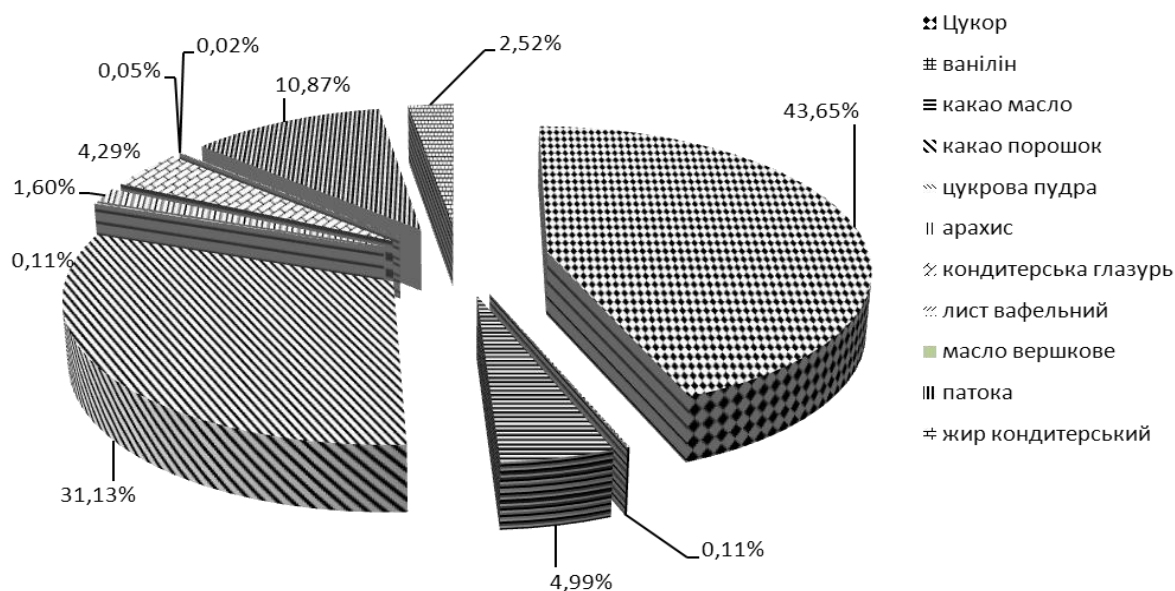

Рисунок 3.1 – Структура основної сировини ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» у 2023 році

Отже, підприємству потрібно контролювати залишки основної сировини, а для цього потрібно визначати оптимальну партію поставки, за якої підприємство буде забезпечено сировиною з найменшими витратами на його формування і зберігання.

3.2 Аналіз ефективності використання виробничих запасів

Ефективність використання виробничих запасів можна оцінити за допомогою аналізу підконтрольних показників, застосовуючи відповідні аналітичні прийоми та процедури. При цьому важливим попереднім етапом є обґрунтований вибір контрольованих показників або системи показників.

Найважливішою функцією виробничих запасів, як і всього оборотного капіталу, є забезпечення безперервності процесу виробництва продукції. Джерела формування запасів сировини і матеріалів є платними як в прямому

сенсі (плата за користування банківськими кредитами), так і непрямому (недоотриманий підприємством дохід від альтернативного використання високоліквідних активів).

Збір інформації для здійснення аналізу ефективності використання виробничих запасів повинен здійснюватися по всіх виділених центрах відповідальності і переліком показників необхідних для планування та оперативного контролю рівня матеріальних витрат.

Кількість показників встановлюється виходячи зі стратегічної мети підприємства, його структури, величини обороту, тому підприємство визначає свій набір показників. Використання виробничих запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» повинна бути під постійним контролем, що пояснюється їх високою питомою вагою у собівартості продукції.

Тому, найбільш відповідними вимогам, що пред'являються до контрольованих показників, на наш погляд, є наступні показники:

– кількість оборотів (або прямий коефіцієнт оборотності), який обчислюється за формулою:

$$K_{oz} = \frac{ЧД}{З_3} \quad (3.1)$$

$$K_{oz} = \frac{СРП}{З_3} \quad (3.2)$$

де, K_{oz} – коефіцієнт оборотності запасів;

$З_3$ – середні залишки виробничих запасів за звітній період;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції;

СРП – собівартість реалізованої продукції.

Оборотність виробничих запасів у 2021 році = $\frac{85909}{6683} = 12,8$ раз,

Оборотність виробничих запасів у 2022 році $= \frac{86909}{4557} = 19,1$ раз,

Оборотність виробничих запасів у 2023 році $= \frac{14005}{3681} = 3,8$ раз,

Отже коефіцієнт оборотності запасів дорівнює у 2021 році 12,8 , це свідчить що підприємство для забезпечення своєї діяльності мало запасів на 28 днів наперед ($360/12,8=28$).

У 2022 році оборотність запасів дорівнює 19,1 то це свідчить що підприємство має запасів на 19 днів наперед ($360/19,1=19$) і запаси поповнюються протягом року 89 разів, а у 2023 році оборотність запасів дорівнює 3,8 то це свідчить що підприємство має запасів на 95 днів наперед ($360/3,8=95$) і запаси поповнюються протягом року 4 рази.

У 2023 році оборотність призупинилась, це говорить про те що запаси використовуються неефективно і витрачаються кошти на їх зберігання.

– на наступному етапі доцільно розрахувати на скільки днів забезпечено підприємство запасами, використовуючи формулу 3.3:

$$\text{Строк збереження} = \frac{З_3 \cdot T}{СПР} \quad (3.3)$$

де, $З_3$ – середні залишки виробничих запасів за звітній період

T – тривалість періоду

$СПР$ – собівартість реалізованої продукції

Строк збереження $_{2021} = (6683 \cdot 360) / 85909 = 28$ днів

Строк збереження $_{2022} = (4557 \cdot 360) / 86909 = 19$ днів

Строк збереження $_{2023} = (3681 \cdot 360) / 14005 = 95$ днів

Отже, оборотність виробничих запасів зменшилась підприємства і зріс строк їх збереження, що є негативним явищем і ознакою погіршення ділової активності підприємства.

– коефіцієнт закріплення виробничих запасів, який обчислюють за формулою 3.4:

$$K_3 = \frac{З_3}{СПР} \quad (3.4)$$

де, K_3 – коефіцієнт закріплення

$З_3$ – середні залишки виробничих запасів за звітній період

СПР – собівартість реалізованої продукції

$$K_{3\ 2021} = 6683/85909 = 0,07$$

$$K_{3\ 2022} = 4557/86909 = 0,05$$

$$K_{3\ 2023} = 3681/14005 = 0,26$$

Отже коефіцієнт закріплення у 2022 році дорівнює 0,05, це говорить про те що 0,05 грн. матеріальних ресурсів припадає на 1 грн. собівартості реалізованої продукції, а у 2023 – 0,26 грн. на 1 грн. собівартості реалізованої продукції. Збільшення цього показника велике і є негативною тенденцією.

– важливою характеристикою ефективного використання виробничих запасів є тривалість обороту, яка визначається за формулою:

$$T_{O3} = \frac{T}{K_{O3}} \quad (3.5)$$

де, T_{O3} – тривалість обороту запасів

T – тривалість періоду

K_{O3} - коефіцієнт оборотності запасів

$$P_{O3\ 2021} = 360/12,8 = 28 \text{ днів}$$

$$P_{O3\ 2022} = 360/19,1 = 19 \text{ днів}$$

$$P_{O3\ 2023} = 360/3,8 = 95 \text{ днів}$$

Це означає, що у 2021 році матеріали трансформувались у кошти за

28 днів, а у 2023 році за 95 днів. Збільшення тривалості обороту свідчить про зменшення оборотності і зростанню середніх залишків виробничих запасів. Зведенні данні наведенні у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Динаміка оборотності виробничих запасів ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» за 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023	Відхилення	
				2022 до 2021	2023 до 2022
Собівартість реалізованої продукції	85909	86909	14005	1000	-72904
Середньорічний залишок виробничих запасів	6683	4557	3681	-2126	-876
К оборотності виробничих запасів	12,8	19,1	3,8	6,3	-15,3
К закріплення виробничих запасів	0,07	0,05	0,26	-0,02	0,21
Тривалість обороту виробничих запасів	28	19	94	-9	75

Дані аналізу свідчать про зниження загальних показників, що характеризують ефективність використання оборотних коштів. Зростання періоду обороту виробничих запасів є негативною тенденцією і свідчить про необхідність прийняття рішень про скорочення надходження матеріальних ресурсів. Ці рішення повинні бути обґрунтовані і не впливати на ритмічність виробничого процесу. Для цих цілей необхідно використовувати логістичний підхід до управління запасами сировини та матеріалів, що знайде відображення в подальших дослідженнях, що здійснюються в даній роботі.

3.3 Оптимізація параметрів моделі прогнозу замовлення виробничих запасів

В період існування планової системи ведення господарства величина оборотних коштів встановлювалася міністерствами і відомствами з

використанням планових нормативів, величина яких визначалася як одноденні витрати в натуральному вираженні з урахуванням термінів поставки. Для забезпечення безперервності виробничого процесу період накопичення запасу збільшувався на страхову норму, яка була резервом у разі затримки поставки матеріальних ресурсів. При своєчасних поставках величина страхового запасу не коректувалася, що призводило до створення зайвих запасів і, відповідно, відволікання грошових коштів з обороту підприємства.

Такий підхід до управління виробничими запасами кондитерських підприємств неприйнятний в сучасних умовах недостатності власних коштів. Це підкреслює необхідність розробки нових методів визначення потреби запасів з урахуванням впливу ринкових умов господарювання.

Вищенаведене свідчить про те, що вдосконалення системи управління виробничими запасами повинно бути направлено на економіко-математичне моделювання процесів з урахуванням факторів, вплив яких є переважаючим для зниження витрат і прискорення оборотності оборотних коштів.

На наш погляд, організація системи управління матеріальними потоками також повинна враховувати особливості виробництва, ведення своєчасного обліку залишків і руху запасів, використання бази даних фактичної наявності виробничих запасів для формування заявок, рівень ефективності оперативного контролю виробничих запасів. При цьому необхідно брати до уваги те, що в середньому на промислових підприємствах України витрати по створенню і зберіганню виробничих запасів складають 62% витрат, пов'язаних з матеріальним забезпеченням виробництва. Виникнення обсягу виробничих запасів, що перевищують реальну виробничу потребу, призводить до часткової або повної втрати їх споживчих властивостей. У 70-80 роки ХХ століття фахівцями були зроблені спроби регулювання обсягу зайвих, не використовуваних і наднормативних виробничих запасів, абстрактних зі сфери обігу, що супроводжувалося уповільненням оборотності оборотних коштів. Запропоновані практичні

рішення полягали в реалізації неліквідних ресурсів і розподіл надлишкових ресурсів. Однак, на наш погляд, метою системи управління запасами є не регулювання їх надлишків, а формування величини запасів на необхідному рівні, який виключає утворення зайвих запасів.

Більшість учених і фахівців визначають роль запасів в забезпеченні безперервності виробництва в перервах між поставками. Відзначаючи об'єктивну необхідність їх формування, Золотарьова А. М. підкреслює, що при збільшенні споживання матеріалів запаси служать для забезпечення виробництва у випадках відхилень в режимах поставок за термінами і величиною [28].

Дане положення ґрунтується на тому, що розмір виробничих запасів залежить від величини інтервалу між поставками. При цьому основою для визначення розміру запасу служить не потреба виробництва у сировині і матеріалах, а тривалість поставки замовлення.

Отже, завдання управління виробничими запасами полягає в підтримці рівня виробничих запасів в мінімально необхідних розмірах, що забезпечують нормальну виробничу і комерційну діяльність підприємства.

Виконання цього завдання передбачає функціонування ефективного контролю використання виробничих запасів і прийняття рішень, спрямованих на економію часу і коштів за рахунок мінімізації витрат з утримання запасів, необхідних для своєчасного виконання виробничої програми підприємства.

Фактично механізм управління виробничими запасами включає наступні функції:

- нормування та визначення оптимального розміру виробничих запасів;
- організацію використання виробничих запасів строго за цільовим призначенням;
- забезпечення збереження, раціонального використання і прискорення оборотності виробничих запасів.

Нормування виробничих запасів дозволяє встановити необхідний їх розмір і тим самим забезпечити умови для ефективного ведення виробничо-господарської діяльності підприємства.

Порушення принципу використання виробничих ресурсів підприємства строго за цільовим призначенням призводить до відволікання з виробничого обороту підприємства авансованих оборотних засобів.

Забезпечення збереження, раціонального використання матеріальних ресурсів, отже, і прискорення їх оборотності, залежить від організації складського господарства, якості контролю збереження матеріальних цінностей і вибору моделі управління даними ресурсами.

При моделюванні процесу управління виробничими запасами необхідно враховувати, що їх рівень залежить як від внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

До зовнішніх факторів належать, насамперед,:

- умови поставки необхідних видів сировини і матеріалів, тобто місцезнаходження постачальника;
- умови розрахунків і доставки;
- розмір мінімальної партії поставки;
- сформований рівень і коливання цін на різні види виробничих запасів.

Також доцільно враховувати впливу склався в економіці рівень інфляції, рівень ставок по кредитах і доступність отримання цих кредитів для підприємства.

В Україні відносно високий рівень процентних ставок за кредити. Тому вітчизняним підприємствам вигідно тримати свої виробничі запаси на мінімально необхідному рівні.

Основна задача, з якою стикається керівництво підприємств при впровадженні системи управління виробничими запасами – невизначеність більшості факторів, які необхідно враховувати при прийнятті рішення про закупівлю необхідних матеріальних ресурсів.

Параметри, які необхідно враховувати при організації управління виробничими запасами нами ранжовані у порядку зменшення невизначеності (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Фактори, які необхідно враховувати при управлінні виробничими запасами ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

№ з/п	Елементи логістичної системи	Фактори, які необхідно враховувати при розробці логістичної системи
1.	Число і розміщення виробничих одиниць	Розміщення і кількість виробничих одиниць необхідно розміщувати з урахуванням постачальників, транспортних витрат.
2.	Кількість і розміщення складів	Склад може розміщуватися безпосередньо на підприємстві або може бути складський центр для накопичення та обробки вантажів, проміжний склад.
3.	Транспортна модель	Оптимальна для кожного підприємства.
4.	Зв'язок	Усі підрозділи, які входять в систему управління матеріальними ресурсами, повинні мати зв'язок інформаційної, контрольної та транспортної мережі.
5.	Інформаційний зв'язок	Чітко налагоджена інформаційний зв'язок з використанням комп'ютерної техніки.

Організація і управління закупівлями на підприємстві є завданнями логістичного менеджменту. Вони включають в себе вибір надійних та вигідних постачальників матеріальних ресурсів, планування потреб у ресурсах, організацію договірної роботи, визначення раціональних строків, форм і обсягів поставок, типу транспорту. При цьому розмір запасів повинен бути оптимальним, тобто таким, при якому процес виробництва при мінімально необхідному рівні запасів був би безперебійним.

В даний час на підприємствах використовуються наступні види закупівель, охарактеризовані в таблиці 3.8.

Умови формування виробничих запасів на підприємствах з регулярним процесом матеріально-технічного забезпечення, до яких належать і підприємства кондитерської галузі, описані в економічній літературі наступними розрахунковими моделями:

- безперервні процеси постачання і витрат;
- дискретний процес постачання і безперервний процес витрати;

- безперервний процес постачання і дискретний процес витрати;
- дискретні процеси постачання і витрат.

Таблиця 3.8 – Характеристика видів закупівель

Вид закупівель	Значення
Прямі закупівлі	Закупівля безпосередньо у виробників, без участі посередників.
Зустрічні закупівлі	Постачальники одночасно є покупцями продукції, виробленої покупцями.
Централізовані закупівлі	Централізовані закупівлі. Більшість закупівель на підприємствах, що складаються з багатьох підрозділів, формується виходячи з потреб цих підрозділів. Визначається перелік необхідних для кожного підрозділу виробничих запасів і централізовано здійснюється їх закупівля.

Процеси постачання і споживання виробничих запасів на підприємствах можуть бути рівномірними для одних видів виробничих запасів і нерівномірними для інших [21, с. 113].

Дослідження функцій, які виконують виробничі запаси, і перерахованих факторів, що впливають на їх рівень, дозволило нам сформулювати завдання визначення оптимального розміру виробничих запасів кондитерського підприємства – знаходження цільової функції мінімуму витрат на формування виробничих запасів підприємства в залежності від факторів, що визначають рівень запасів.

При цьому основними принципами управління виробничими запасами кондитерських підприємств в сучасних умовах повинні бути наступні:

- функціонування системи управління виробничими запасами повинно здійснюватися в режимі, при якому попередній стан системи не впливає на її поточний стан.
- критерієм ефективності забезпечення поточної потреби виробництва в запасах повинна бути своєчасна поставка матеріалів на робочі місця без утворення їх надлишків;
- система управління виробничими запасами повинна забезпечити можливість застосування процедур своєчасного реагування на змінюються;
- підприємство має у своєму розпорядженні необхідної методичної

базою з метою вибору оптимального способу формування запасів в залежності від властивості і характеру споживання матеріалів;

– механізм планування виробничих запасів повинен забезпечувати своєчасний і об'єктивний облік факторів, що впливають на утворення додаткових витрат, пов'язаних з формуванням і використанням матеріальних ресурсів.

Тому важливим моментом управління запасами є визначення і додержання їх оптимальної величини.

З проведеного вище аналізу ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС» у своєму складі має запаси які перевищують норми, тобто підприємство нераціонально забезпечує себе виробничими запасами, що погіршує ліквідність та платоспроможність підприємства. Тому для підприємства доцільно застосувати модель оптимальної поставки, яка дасть змогу досягти мінімальних витрат, пов'язаних зі збереженням, замовленням та його доставкою, і відповісти на питання: скільки і коли замовити (завести).

При розробці моделі прогнозу замовлення основного матеріалу фабрики – цукру, нами розглянуті параметри однопродуктової статичтичної моделі при допущенні дефіциту.

Аналіз економічних параметрів моделей управління та умов функціонування підприємства, дозволили встановити, що в структуру витратного механізму постачання повинні включатися ті витрати, які впливають на вибір стратегії функціонування:

- експлуатація складського приміщення;
- витрати по організації поставки;
- транспортні витрати;
- штрафи при виникненні дефіциту виробничих запасів.

До витрат, пов'язаних з експлуатацією складського господарства, відносяться всі витрати, пов'язані зі зберіганням виробничих запасів. До складу цих витрат включаються амортизаційні відрахування, витрати на опалення, освітлення та охолодження складу. У теорії управління запасами

вважається, що експлуатаційні витрати пропорційні вартості зберігаються виробничих запасів.

До витрат з організації поставок в загальному вигляді відносяться постійні витрати і, так звані, складові (змінні) витрати.

Постійна складова включає витрати, пов'язані з самим процесом оформлення поставки (перегляд бази даних, виписка та оформлення наряду, телефонні розмови). Змінні витрати визначаються пропорційно кількості замовлення.

У статтю витрат з транспортування включаються витрати, пов'язані з переміщенням матеріальних ресурсів. Найважливішим елементом завдання управління запасами є регулювання дефіциту. Як правило, в договорі про постачання виробничих запасів вказується розмір штрафу при невиконанні договірних зобов'язань.

Крім визначення факторів впливу на цільову функцію модель прогнозу замовлення цукру повинна враховувати стратегію поповнення запасів. Для підприємства найбільш прийнятною є модель дворівневої системи. Це обумовлено принципом формування мінімального (технологічного) запасу цукру.

Дана модель, на наш погляд, є найбільш гнучкою по відношенню до попиту на матеріали, що дозволяє підтримувати відносну сталість запасу. До її недоліків слід віднести велику складність у практичній реалізації в порівнянні з іншими стратегіями зважаючи на необхідність регулярного контролю поточного рівня запасів.

Таким чином, при шуканому запасі u , на складі повинен бути мінімальний запас сировини R , який продиктований технологічними вимогами виробництва, і є константою для підприємства при певній інтенсивності споживання даної групи матеріалів [65].

Позначимо: u – обсяг замовляється партії (довжина відрізка $[D; V]$); q – максимальна кількість товару на складі (довжина відрізка $[0; V]$).

Можна знайти також сумарні витрати на період від моменту поставки

до наступного моменту поставки.

Потім розділити їх на довжину періоду і отримати сумарні витрати в одиницю часу. Позначаємо :

K – вартість оформлення замовлення;

h – вартість зберігання одиниці товару в одиницю часу;

H – сумарні витрати на періоді між поставками;

t^* – час виконання замовлення;

τ – довжина інтервалу $[0, C]$ між поставками;

τ_1 – довжина інтервалу $[0, A]$;

τ_2 – довжина інтервалу $[A, C]$;

p – розмір штрафу.

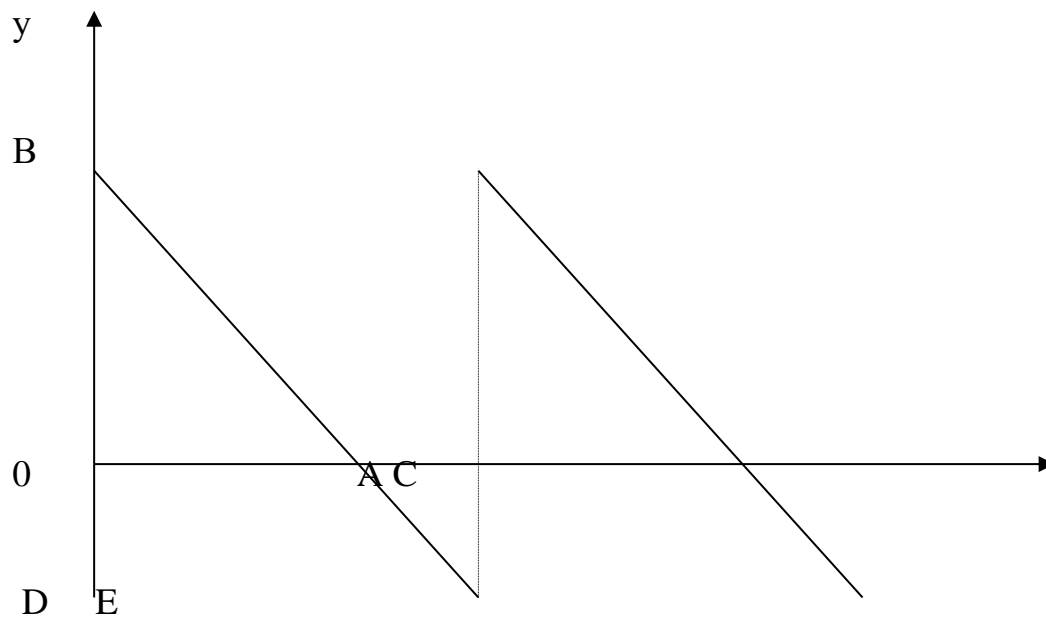

Рисунок 3.2 – Динаміка рівня запасів

Висловимо величини τ_1 і τ_2 через величину τ та тримуємо формули 3.7 та 3.8:

$$\frac{\tau_1}{\tau} = \frac{q}{y} \quad \frac{\tau_2}{\tau} = \frac{y - q}{y} \quad (3.7)$$

Отже,

$$\tau_1 = \frac{q}{y} \tau \quad \tau_2 = \frac{y-q}{y} \tau \quad (3.8)$$

На розглянутому інтервалі $[0, C]$ тільки протягом інтервалу $[0, A]$ на складі є запас цукру і, отже, витрати на його зберігання.

Аналогічно, тільки на інтервалі $[A, C]$ є дефіцит і витрати пов'язані з ним. рівень запасу на складі на інтервалі $[0, A]$ дорівнює $q/2$.

Середній рівень дефіциту протягом інтервалу $[A, C]$ дорівнює $(y-q) / 2$.

Тоді витрати на зберігання і втрати від дефіциту на відрізку $[0, C]$ будуть визначатися за формулою 3.9:

$$h \frac{q}{2} \tau_1 + p \frac{y-q}{2} \tau_2 \quad (3.9)$$

Сумарні витрати на відрізку $[0, C]$ будуть складатися з цих витрат і витрат на оформлення замовлення.

Замінюючи τ_1 і τ_2 з співвідношення отримаємо формулу 3.10:

$$H = h \frac{q^2}{2y} \tau + p \frac{(y-q)^2}{2y} \tau + K \quad (3.10)$$

Знайдемо сумарні витрати в одиницю часу, розділивши величину H на довжину розглянутого інтервалу τ (як і в попередній задачі $\tau = y / \beta$) (формули 3.11 – 3.14):

$$S(y, q) = h \frac{q^2}{2y} + p \frac{(y-q)^2}{2y} + \frac{K\beta}{y} \quad (3.11)$$

Запишемо необхідну умову мінімуму.

$$\frac{\partial S(y, q)}{\partial y} = -h \frac{q^2}{2y^2} - p \frac{q^2}{2y^2} + \frac{p}{2} - K \frac{\beta}{y^2} = 0 \quad (3.12)$$

$$\frac{\partial S(y, q)}{\partial q} = h \frac{q}{y} - p + p \frac{q}{y} = 0 \quad (3.13)$$

Вирішуючи дані рівняння щодо y і q , отримуємо:

$$y^* = \sqrt{\frac{2K\beta}{h} \frac{(p+h)}{p}} \quad (3.14)$$

При цьому довжина періоду і мінімальні сумарні витрати будуть задаватися співвідношеннями (формула 3.15, 3.16):

$$\tau^* = \frac{y^*}{\beta} = \sqrt{\frac{2K}{h\beta} \frac{(p+h)}{p}} \quad S(y^*, q^*) = \sqrt{2K\beta h \frac{p}{p+h}} \quad (3.15)$$

Зазначимо, що при цьому

$$\tau_2 = \frac{h}{p} \quad (3.16)$$

Мінімальний запас сировини на складі, при якому необхідно робити нове замовлення можна визначити за формулою 3.17:

$$R = \tau_2 \cdot \beta \quad (3.17)$$

Тобто співвідношення вартостей зберігання і вартості дефіциту одиниці товару в одиницю часу пропорційно відношенню максимального обсягу запасу і максимального обсягу дефіциту.

Застосуємо цю модель для ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС».

Одноденна потреба цукру для підприємства складає 1800 кг. За несвоєчасну поставку цукру постачальник сплачує штраф у розмірі 0,6 грн. за просрочку поставки одиниці товару .

Вартість зберігання 1кг цукру на складі становить 0,15 грн. Вартість оформлення замовлення складає 250 грн.. Час поставки товару на підприємстві 5 днів.

За формулами 3.14 знаходимо оптимальний обсяг замовлення партії цукру:

$$y^* = \sqrt{\frac{2 \cdot 250 \cdot 1800}{0.15} \frac{(0.6 + 0.15)}{0.6}} = 2739 \text{ кг}$$

За формулою 3.15 знайдемо довжину періоду τ^* і мінімальні сумарні витрати:

$$\tau^* = \frac{2739}{1800} = \sqrt{\frac{2 \cdot 250}{0.15 \cdot 1800} \frac{(0.15 + 0.6)}{0.15}} = 1,5 \text{ дні}$$

$$S(y^*, q^*) = \sqrt{2 \cdot 250 \cdot 1800 \cdot 0.15 \cdot \frac{0.6}{0.6 + 0.15}} = 370 \text{ грн.}$$

Періоди поставки зображено на рисунку 3.3.

За формулою 3.8 знайдемо довжину інтервалу часу при якому є дефіцит:

$$\tau_2 = \frac{h}{p} = \frac{0.15}{0.6} = 0.25$$

Розрахуємо мінімальний запас сировини на складі, при якому

необхідно робити нове замовлення:

$$R = \tau_2 \cdot \beta = 0,25 \cdot 1800 = 450 \text{ кг}$$

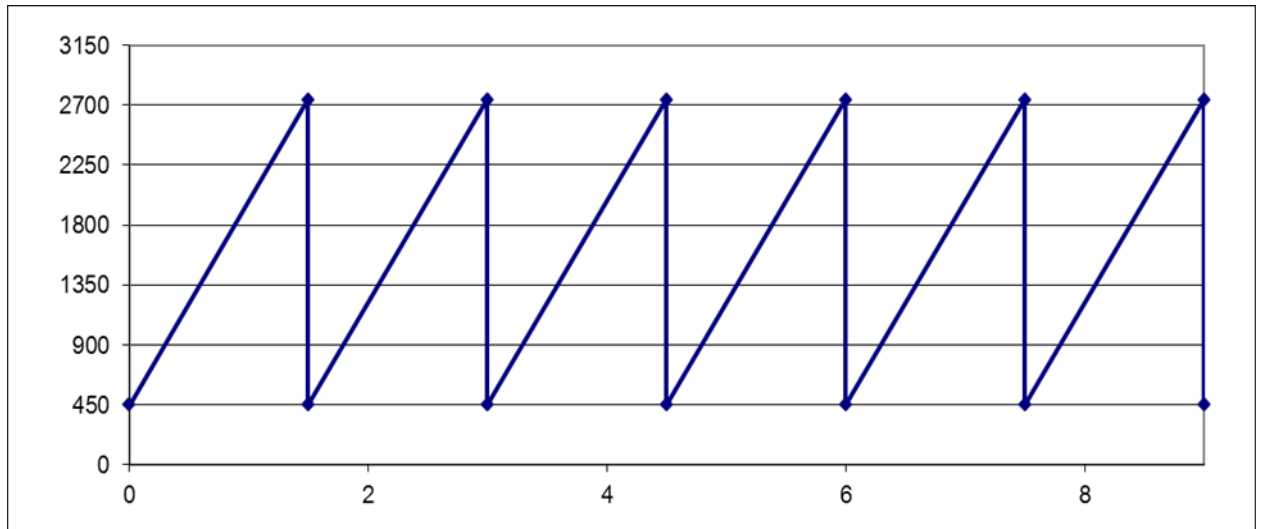

Рисунок 3.3 – Періоди поставки цукру

Таким чином з ціллю мінімізації середніх сумарних витрат в день необхідно замовляти 2739 кг. цукру, коли на складі залишилось 450 кг. цукру.

Зведені дані розрахунків записані в табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Розрахунок зниження витрат на замовленні основної сировини ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

Сировина	Фактичні показники		Оптимальні показники		Зменшення сукупних витрат грн./доб.
	Об'єм поставки кг	Період поставки Т, доба	Об'єм поставки кг	Період поставки Т, доба	
Цукор	8000	5	2739	1,5	286

Отже, застосувавши модель оптимальної партії замовлення підприємство у 2024 році за добу може досягти економії сукупних витрат в розмірі 286 грн, за рік це 102960 грн., тим самим вчасно забезпечуючи себе

сировиною з мінімальними витратами на її замовлення і зберігання (рис. 3.4).

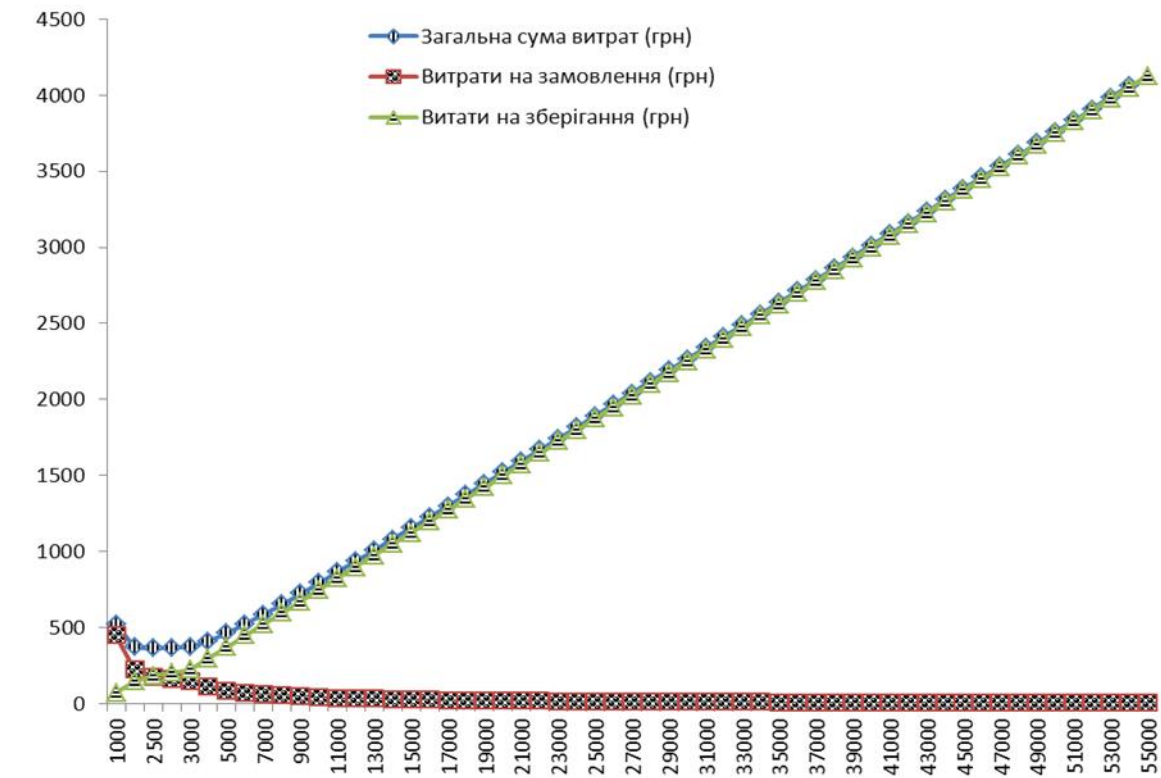

Рисунок 3.4 – Графік мінімізації сукупних витрат при оптимальному розмірі поставки

Розрахунок економії витрат за допомогою цієї методики доцільно застосувати для всіх запасів підприємства.

З використання комплексного підходу цієї методики на підприємстві буде забезпечено синергетичний ефект.

У логістичних системах при формуванні оптимальних партій поставки передбачається визначення нормативної основи рівномірної поставки та перевезення з мінімальними сукупними витратами. При обліку фактора випадковості час виникнення вимог і їх обсяги вже є випадковими. Використання оперативної інформації про реєстрацію всіх угод і операцій, повідомлення про них відповідним особам, відповідальним за виконання, забезпечують контрольований стан системи. Планування величини

виробничих запасів на кондитерських підприємствах залежить від обсягів виробництва, тому важливо своєчасно формувати портфель замовлень.

Регулювання відхилень фактичних значень запасів від запланованих передбачає використання наступних можливостей, які відомі в практиці управління запасами:

- створення автоматизованої системи управління матеріально-технічним забезпеченням.

- підключення до інформаційно-комерційної мережі. При цьому здійснюється збір і надання замовникам інформації про потреби підприємства у виробничих запасах, а також пропозицій щодо реалізації неліквідних, наднормативних запасів матеріальних ресурсів.

Таким чином, запропонована модель поповнення замовлення забезпечує економію витрат на доставку основного матеріалу кондитерського виробництва. Її застосування на підприємстві, яке обмежене в складських приміщеннях і фінансових ресурсах, сприяє підвищенню ефективності господарювання.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичні узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в удосконаленні теоретичних положень, методики та організації бухгалтерського обліку й економічного аналізу виробничих запасів на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС». Результати роботи дають змогу зробити конкретні висновки теоретичного, методичного та практичного спрямування.

Багатоваріантність тлумачень економічної сутності виробничих запасів як об'єкта обліку підтверджує необхідність їх однозначного трактування як складової частини предметів праці, які приймають участь у виготовленні продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі, споживаються протягом одного виробничого циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевого продукту. Таке визначення поглиблює теоретико-методичні основи досліджуваного об'єкта обліку та розкриває його місце в господарській діяльності підприємства.

Не повне врахування у дослідженнях класифікаційних ознак виробничих запасів знижує результативність їх оперативного обліку. З огляду вищезазначеного у дипломній роботі досліджуваний об'єкт обліку систематизовано за регулярністю застосування, періодом наявності на підприємстві, функціональним призначенням у господарській діяльності. На основі вдосконаленої класифікації за структурою запропоновано номенклатуру виробничих запасів з урахуванням специфіки галузі, що сприяє створенню належних умов для побудови обліку й аналізу виробничих запасів у структурних підрозділах підприємства.

На основі результатів дослідження змістовно-класифікаційних ознак виробничих запасів як об'єкта обліку деталізовано господарські операції відповідно до галузевих особливостей та запропоновано відкриття

аналітичних рахунків для обліку виробничих запасів, які базуються на їх змістовному наповненні. Зокрема, для обліку купівельних напівфабрикатів запропоновано виділення аналітичних субрахунків 251 «Напівфабрикати власного виробництва» і 252 «Купівельні напівфабрикати». На субрахунку 202 пропонується обліковувати лише «Комплектуючі вироби». До аналітичного субрахунку 209 запропоновано такі субрахунки: 209.1 «Матеріали для ремонту і господарських потреб»; 209.2 «Зворотні відходи виробництва»; 209.3 «Спеціальне оснащення і спеціальний одяг на складі»; 209.4 «Спеціальне оснащення і спеціальний одяг в експлуатації»; 209.5 «Бланки суворого обліку». Запропонована система аналітичних рахунків дозволяє охопити всі виробничі запаси на підприємстві за джерелами надходження, господарськими процесами, поточним обліком і контролем.

Для забезпечення деталізації господарських операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів, які обліковуватимуться на субрахунку 209.2 «Зворотні відходи виробництва» відповідно до специфіки галузі, рекомендовано оцінювати їх: за зниженою ціною початкового матеріалу (за ціною можливого споживання) при їх використанні для основного виробництва з підвищеними витратами (зниженим виходом продукції), а також для потреб допоміжного виробництва, виготовлення предметів широкого споживання чи реалізації на сторону; за повною ціною початкового матеріалу – при реалізації відходів на сторону для використання як повноцінного ресурсу; за діючою ціною на відходи за вирахуванням витрат на обробку, коли відходи перероблюються на підприємстві або реалізуються на сторону.

Обґрунтовано, що сутність процесу заготівлі і придбання виробничих запасів, облікові завдання, які необхідно розв'язати на основі даного процесу з залученням багатьох облікових показників, витрати, пов'язані з цим процесом, зумовлює необхідність витрати, пов'язані з заготівлею і придбанням виробничих запасів, оприбутковувати на окремому рахунку

29 з відповідними субрахунками: 291 «Витрати на підготовку замовлення»; 292 – «Витрати на утримання виробничих запасів»; 293 – «Витрати, зумовлені дефіцитом виробничих запасів», 294 – «Відхилення у вартості матеріальних цінностей». Реалізація запропонованих субрахунків для обліку ТЗВ та на основі цього контроль й аналіз матеріальних витрат дозволяють управляти процесом постачання і знаходити резерви виробництва за рахунок зниження собівартості придбаних виробничих запасів.

Для подальшого ефективного управління виробничими запасами на підприємстві запропоновано застосувати модель оптимальної партії поставки, яка дає змогу досягти мінімальних витрат, пов'язаних зі збереженням, замовленням та його доставкою, і відповісти на питання : скільки і коли замовити (завести). Визначено – якщо підприємство буде дотримуватися запропонованої методики, це дозволить досягти синергетичного ефекту, підвищити ефективність використання коштів на замовлення і зберігання виробничих запасів, тим самим вчасно забезпечуючи виробничий процес з мінімальними витратами.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Азмірян А. Н. Великий економічний словник : словник 6-е видання, доп. / за ред. А. Н. Азміряна. Миколаїв : Інститут нової економіки, 2004. 376 с.
2. Бабич В. В., Сагова С. В. Фінансовий облік (облік активів) : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2016. 282 с.
3. Басенко О. В. Визначення запасів та їхньої класифікації на підприємствах текстильної промисловості. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №1 (43). С. 45-51.
4. Беляєва Л.А., Кучма Л.О. Вплив оцінки використання виробничих запасів на підприємстві для ухвалення ефективних управлінських рішень. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 862-868.
5. Бегун С. Особливості визнання та оцінки виробничих запасів. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 3. С. 74-79.
6. Безверхий К. Принципи бухгалтерського обліку та їх вплив на обліково-звітну інформацію підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6 (39). С. 76-92.
7. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. URL : <http://ubooks.com.ua> (дата звернення : 11.10.2023).
8. Білова Н., Дзюба Н., Хмелевський І. Надходження запасів : податковий та бухгалтерський облік. *Податки та бухгалтерський облік*. 2016. № 88. С. 19-24.
9. Болмат Г. А., Михайлов М. Г., Глушаченко А. І., Гончар В. П. Бухгалтерський облік (теорія) : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 152 с.
10. Бесараб Д.А. Моделі управління запасами підприємства в системі вартісно-орієнтованого управління. *Економіка і регіон*. 2014. № 3(46). С. 89-93.

11. Бондар І. Ю., Чаюн І. Ю. Управління матеріало-технічним забезпеченням підприємства : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 111 с.
12. Бурдейна Л. В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Львів, 2015. 23 с.
13. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. для студентів спец. 7050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук. Житомир : ЖІТІ, 2004. 448с.
14. Верига Ю. А. та ін. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : монографія. Полтава, Укоопспілка, Полтав. ун-т спожив. кооп. України. 2009. 337 с.
15. Верхоглядова Н. І., Шило В. П., Ільїна С. Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч.-практ. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 536 с.
16. Вайло Т. В., Максименко І. Я. Особливості обліково-аналітичного відображення товарних запасів в системі управління торгівельним підприємством. *Науково-практичний журнал Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 16. С. 22-25.
17. Гиря М. Г. Бондарєва О. О. Методи нормування оборотних коштів, вкладених у виробничі запаси. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2016. № 5. С. 22-29.
18. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні : аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : ЦУЛ, 2007. 522 с.
19. Голубнича Г. П., Панасенко Л. І. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2018. 309 с.
20. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури». 2020. 234 с.
21. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 5

(20). Ч. 1. С. 130-134.

22. Економіка підприємств харчової промисловості / Заінчковський А. О. та ін. Київ : Урожай. 2020. 272 с.

23. Економіка підприємства : навч. посіб / Швиданенко Г. О., Васильков В. Г., Гончарова Н. П. та ін.; за заг. ред. Швиданенко Г. О. Київ : КНЕУ, 2019. 598 с.

24. Економічний аналіз : навч. посіб. / Болюх М. А., Бурчевський В.З., Горбаток М. І. Київ : КНЕУ, 2011. 540 с.

25. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз : навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.

26. Євтух О. Теорія економічного нормування: сучасний погляд. *Вісник Національного банку України*. 2004. № 3. С. 29-33.

27. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит : термінологічний словник. Львів : «Центр Європи», 2002. 671 с.

28. Золотарьова А. М. Напрями підвищення ефективності управління виробничими запасами на вітчизняних підприємствах. *Управління розвитком*. 2021. № 5. С. 26-34.

29. Задорожний О. Клименко С. Фінансово-аналітичне моделювання стану виробничих запасів підприємства. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2016. № 1 (6). С. 57-60.

30. Житна І. П., Афанас'єва І. І. Аналіз завдань та принципів обліку і контролю виробничих запасів. *Вісник Технологічного університету Поділля. Серія: Економічні науки*. 2011. №5 (55). С. 34-39.

31. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 368 с.

32. Іванова М. І. Удосконалення механізму управління виробничими запасами за рахунок використання стохастичних моделей. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2008. № 4. С. 42-49.

33. Іващенко О. В. Нормування виробничих запасів на підприємстві. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2012. № 1. С. 39 -

45.

34. Ігнатенко Т. В. Облік та аналіз за сегментами у системі управління підприємствами торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2012. 21 с.

35. Інструкція до застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : затв. наказом Міністерства Фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 із змінами і доповненнями. URL : <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 18.09.2023).

36. Куцик П. О., Медвідь Л. Г., Шевчук В. О., Хариневич-Яворська Д. О. Діяльність торговельних підприємств у конкурентному середовищі : контрольньо-аналітичне забезпечення системи управління: монографія. Чернівці : Технодрук. 2015. 370 с.

37. Киба Л. М. Передумови створення методики з розрахунку нормативів виробничих запасів матеріально-технічних ресурсів. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 9 (63). С. 52-56.

38. Корягін М.В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції : монографія. Львів : Львівська комерційна академія, 2012. 389 с.

39. . Косова Т. Д., Сіменко І. В. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 384 с.

40. Коваль Н.І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії : обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93-105.

41. . Матрос О. М. Виробничі запаси підприємства в контексті управлінського обліку. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. Вип. 3 (08) 2017. С. 339-343.

42. Малюга Н. М. Бухгалтерський облік в Україні : теорія й методологія, перспектива розвитку : монографія. Житомир, 2005. 548 с.

43. Ленъ В. С. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2016. 317 с.

44. Ловінська Л. Г., Стефанюк І. Б. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні. Київ : НДФІ, 2006. 240 с.

45. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 360 с.

46. Нищенко Л. П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. 20 с.

47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення : 15.10.2023).

48. Німчинов П. П. Загальна теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Вища школа, 1977. 240 с.

49. Парфентій Л. А. Методичні підходи до аналізу товарно-матеріальних цінностей. *Теорія та практика обліку, контролю й аналіз у товарно-матеріальних цінностей*. 2016. № 4. С. 247-270.

50. Пеняк Ю. С., Рудь О. О. Актуальні проблеми управління виробничими запасами в умовах воєнного стану в Україні. *Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем*: Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2022. С. 172-175.

51. Пеняк Ю. С., Ментей О. С. Беляєва Л. А. Аналітичне забезпечення системи управління виробничими запасами. *Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. С. 482-484.

52. Понаморьова Ю. В. Логістика. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 192 с.

53. Подолянчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88-101.

54. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон

України від 16.07.1999. р. № 996-XIV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення : 23.10.2023).

55. Ралле Н. В., Кушніренко О. С. Моделювання управління складськими запасами. *Вісник КНУТД. Серія: Економічні науки*. 2015. № 2 (85). С. 69-3.

56. Рубан Л. О., Козел М. А. Формування та оптимізація виробничих запасів у логістичній системі. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 313-318.

57. Романів Є. М., Приймак С. В., Гончарук С. М. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 772 с.

58. Сайко О. В. Особливості складу та класифікації виробничих запасів (на прикладі молочної промисловості). *Бухгалтерський облік і аудит : науково - практичний журнал*. Київ : КНЕУ, 2013. № 9. С. 31-39.

59. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 526 с.

60. Сук Л. К., Сук П. Л. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Знання, 2017. 647 с.

61. Степаненко О. І. Обліковий аспект побудови класифікації виробничих запасів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 30. С. 166-171

62. Тертиш М. С. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : Карт-бланш, 2022. 728 с.

63. Тесля Г. Проблеми управлінського обліку запасів. *Економічний аналіз*. 2018. Вип. 6. С. 23-29.

64. Тивончук О. І. Якісні характеристики обліково-звітної інформації. *III Міжнародної наук.-практ. конф. «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства»*. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 262-263.

65. Ткаченко А. М. Нормування виробничих запасів на підприємстві.

Гуманітарний вісник ЗДІА. 2021. Вип. 44. С. 45-51.

66. Тараненко Ю. В. Моделі управління запасами на торговельних підприємствах. *Агросвіт*. 2016. №3. С.40-44.

67. Титенко Л. В. Економічна сутність виробничих запасів. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_18_47 (дата звернення: 18.10.2023).

68. Тупчій В. А. Застосування основних методів нормування товарних запасів. URL : <http://eprints.kname.edu.ua/2484/> (дата звернення: 23.08.2023).

69. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Цегельник Н. І. Управлінський облік : підручник. Житомир: Рута. 2015. 632 с.

70. . Шашина М. В, Мрочко І. І. Удосконалення ресурсного потенціалу кондитерської галузі. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2984> (дата звернення: 08.08.2023).

71. Analysis of the IFRS jurisdictional profiles. URL : <http://www.ifrs.org/Usearound-the-world/Pages/Analysis-of-the-IFRS-jurisdictionalprofiles.aspx> (дата звернення : 12.11.2023).

72. Barth, M. E., Landsman, W. R., Lang, M. H. International accounting standards and accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 2008, 46(3), pp. 432–467.

73. Bezverkhyi K. V., Bochulia T. V. Some questions of order of drafting of the domestic financial reporting of enterprises are in the context of legislative changes. *Accounting and Finance*. 2013, № 3(61) pp. 25-28.

74. Bond, P., Edmans, A., & Goldstein, I. The real effects of financial markets. *Annual Review of Financial Economics*, 2012, 4(1), pp. 339–360.

75. Chen, H., Tang, Q., Jiang, Y., Lin, Z. The role of international financial reporting standards in accounting quality : Evidence from the European Union. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 2010, 21, pp. 220–278.

76. Dosch, J., Wilson, J. Process costing and management accounting in today's business environment. *Strategic finance*, 2010, 92(2), pp. 37-44.

77. Haw, I., Hu, B., Lee, J., Wu, W. The investor protection and price

informativeness about future earnings : International evidence. *Review of Accounting Studies*, 2012, 17(2), pp. 389–419.

78. Li, B., Rajgopal, S., Venkatachalam, M. R2 and Idiosyncratic Risk Are Not Interchangeable. *The Accounting Review*, 2014, 89(6), pp. 2261–2295.

79. Todea, A., Buglea, A. M. Individualism and stock price reaction to market-wide information. *Economics Letters*, 2017, 160, pp. 4–6.

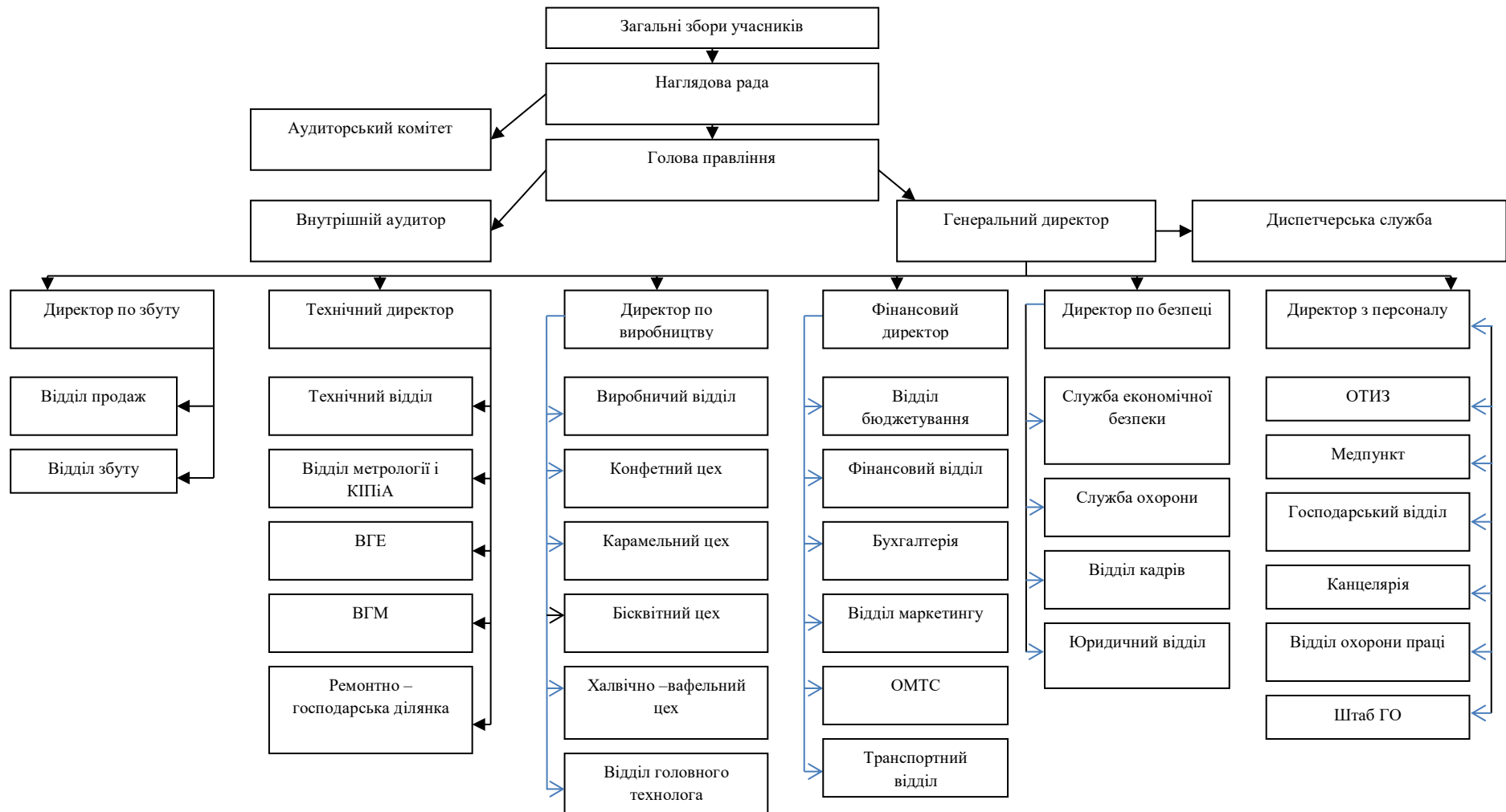

Рисунок А.1 – Організаційна структура ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ФІРМА «АВЕНСІС»

